

NAŠA VOLJA

GLASILO JUGOSLOVENSKE MLADINE

Leto IV.

Ljubljana, dne 20. decembra 1938.

Štev. 6./7.

BOŽIČNA NOČ.

BOŽIČNA NOČ. LUČ REDATICE
DOKOŽNO OSVETLJUJE STREHE.
NA MIZO DAJMO ZDAJ OREHE,
ROŽIČE, SMOKVE IN POTICE.

PRIZGIMO SVEČE, KOPRNEČE
NAJ ROKE SEŽEJO OTROČJE
IN SI NAGRABIJO V NAROČJE,
KAR JIM DREVESCE NUDI SREČE.

SRCÁ DA DVIGNIMO V POLJANE
SVETOČIH ZVEZD, KO ZLATE VRČE,
NAJ V SLASTI IN BOLESTI KRČE
POKOJA BOŽJA KAPLJA KANE.

IN KOMUR VRČ JE ŽE V ČREDINJAH,
NAJ V ŠKOLJKO SKLENE DLANI GLADNI
IN Z MALIMI NAJ V VERI SKLADNI
KORAKA V NJIHOVIH STOPINJAH.

ODKODER JE, TJA SE DOVRNE.
PROSILE BODO ROKE SLEDE
A V DAR SE VOTLO BODO KEPE
USULE VANJE ZEMLJE ČRNE.

Ljubljana, 20. decembra

Mihael Petelin:

... in mir ljudem na zemlji,
ki so blage volje!

Tako nenadoma je prišlo. Pa saj tudi komaj doraščamo in zato tudi nismo mogli tega razvoja, ki je šel poskokoma, zasledovati in ga prav točno razumeti. Danes moremo le ugotoviti, da v mednarodnem življenju ni več tiste sigurnosti, ki so jo dajale, predvsem malim narodom, zapadne velesile s tem, da so skušale uveljavljati ideale humanitarne demokracije.

Predvsem moramo opozoriti, da razlikujemo notranjo demokracijo in pa zunanjo, mednarodno. V tem slučaju nas notranja demokracija ne zanima toliko kot zunanja, mednarodna.

Dinamične velesile so s tem, da so opustile vsak trud za dosego in sklenitev kolektivne varnosti in celo vsako tako akcijo skušale zavreti in onemogočiti, zanesle v mednarodno življenje nekak poplah. To negotovost pač najbolj občutijo mali narodi, katerim je omogočila osvoboditev le humanitarna demokracija in katera je tudi priznavala njihovo enakopravnost in suverenost. Vse kar je ustvarila svetovna vojna z ogromnimi žrtvami je bilo porušeno in postavljeno na glavo v par urah za zeleno mizo. Nikakor ne moremo tajiti poraza zapadnih velesil in ga tajiti tudi nočemo. Dejstvo je in kot tako ga tudi sprejmemo, pri tem pa nikdar ne moremo pozabiti idej, ki so omogočile osvobojenje in nam zagotovile prostor pod soncem.

Po tej zmagi nad zapadom, so centralne velesile še pokrepile svoj pritisk na vzhod. Hitler sam je izjavil, da je bila Viljemova zunanja politika popolnoma zgrešena, ker je bila obrnjena na zapad. Nemčija na zapadu nima kaj iskati. Tega se današnja Nemčija zaveda in zato je ponudila preko Siegfriedove črte roko sprave! S tem si je zavarovala tudi formalno hrbet in dohila skoraj popolnoma proste roke na vzhodu. Da pa nebi zapad prehitro prišel k zavesti, mu daje druga zaveznica od časa do časa močne injekcije in tako veže vso pozornost na se.

Marsikdo se je čudil, od kod nenadoma taka ljubezen med Nemčijo in Podkarpatsko Rusijo? Odklejš uživajo Slovani toliko simpatij v Berlinu? No, mislim, da ni danes, po znanih dogodkih na Poljskem, nobena skrivnost več! Nemčija, ki se je komaj osvobodila vezi z zapadom in je začasno prepustila to vlogo svoji zaveznici, nikakor ni mogla dopustiti skupne poljsko-madžarske meje, ki bi pomenila nekak jez, morda še trdnjši kot je bila Čehoslovaška. Poljska in Madžarska sta seveda zelo razočarani nad tem postopanjem Nemčije, ko bi vendar zaslužili vsaj malo nagrado, da sta pomagali razbiti in uničiti »cokljo« srednje Evrope. No, pričakovanja se jima niso izpolnila, in Poljska se je zelo približala četrti delitvi...

S tem sem hotel le prikazati, da so se morale za ta čas umakniti iz mednarodnega življenja ideje, ki so dajale vsaj moralno oporo malim narodom. To pa seveda nikakor ne pomeni, da je humanitarna demokracija svojo vlogo odigrala. Trenutno se je morala umakniti v ozadje. Naša stremiljenja pa se morajo gibati le v tej smeri, da se bodo zopet pričeli spoštovati veliki ideali humanitarne demokracije, ki edina priznava enakopravnost malih narodov in s tem prinaša v mednarodno življenje občutek gotovosti — miru. Le z zmago demokracije, tako notranje kot zunanje bo zavladal v svetu mir.

Pravi jugoslovenski nacionalizem

(Slovanski aktivni mesijanizem prilagojen novemu času)

V težkem času živimo, v času polnem iznenadenj. Vedno nove vojne, politika pesti in sile, mrzlično oboroževanje itd. Zato nikakor ne moremo biti preveč optimistično razpoloženi. Kljub temu se ne vdajamo obupu, kajti upamo, da bomo dogradili veliko, srečno, močno Jugoslavijo. Vidimo, da stari zapadni svet bliskovito propada, da se poraja novo hrepenenje, nova nada, nov up rešitve! Vse oči sveta se obračajo tja na slovanski vzhod, ki naj nadomesti stari, gnili, degenerirani zapad z novo uredbo, z novo močjo!

Če opazujemo svet, vidimo, da propada stara, gnila liberalna demokracija in da se mesto nje porajajo nova gibanja, gibanja z novimi osnovami. Imenujemo jih v glavnem po njihovem početniku italijanskem fašizmu. Toda bolje, da jih označimo z drugo besedo *desničarski socializmi*. Fašizem je primeren samo za Italijo in ne za izvoz. Bistveni znak desničarskih socializmov pa je: *neizprosna podreitev poedincev celoti!* Iz tega bi sledilo pet glavnih znakov: a) velika disciplina in požrtvovalnost; b) vrednotenje nečesa kot absolutno (pri fašizmu država, pri hitlerizmu nacija); c) avtoriteta čistih rok; d) totalitarnost; e) načrtno gospodarstvo. To so torej znaki teh gibanj, ki jih mora naš nacionalizem precej sprejeti. Disciplina in požrtvovalnost je vsekakor potrebna za dobrobit naroda in države, dočim je neumnost vrednotiti nekaj kot absolutno. Avtoriteta čistih rok je nujna, da se že enkrat konča z raznimi našičkimi, bodijevimi in podobnimi aferami. To je vsekakor potrebno za ureditev vseh perečih vprašanj, ki jih ni malo. Narod mora posegati večkrat v svojem interesu celo v zasebno življenje poedincea. Nekaj najpotrebnejšega pa je *načrtno gospodarstvo*. Tega menda nihče ne bo osporaval.

Če sedaj pazno premotrimo svetovno politične dogodke, vidimo, da so se že degenerirani narodi s pomočjo uvajanja desničarskega socializma precej opomogli. Kaj pa Slovani, ki smo svež narod in poklicani, da delamo zgodovino! Mi edini bi se že morali enkrat otresti izkoriščanja tujcev, ki bogate od naših žuljev! Skrajni čas bi že bil, da se otremo raznih formul o humanosti, mednarodnem bratstvu, komunizmu itd., ter pričnemo delati za sebe! Nujno je, da tudi mi stopimo s svojim novim nacionalizmom na plan ter pokažemo svojim nekdanjim in sedanjim zatiralcem, kaj smo Slovani! Naš nacionalizem bo seveda prepojen z duhom desničarskih socializmov, toda zraste naj iz naših tal, iz našega življenja, iz našega ljudstva! Posnemanje raznih tujih sistemov ni nikdar dobro, to kažejo razni primeri n. pr. Gogova vlada v Rumuniji i. sl. Treba je posebnega gibanja, ki bi zrastle iz naših prilik. Kje naj iščemo? Vodilne ideje nam dajejo ruski slavjanofili n. pr. Homjakov. Ti so raziskovali slovanski narodni karakter in našli v njem tri značilnosti, ki se vrste v naslednjem redu: pravoslavje, samodržstvo, narodnost ali po naše: *Bog, kralj, narod!* Sveži Vzhod naj s temi načeli odreže degenerirani Zapad! To je slovanski aktivni mesijanizem! V tem duhu moramo tudi mi zgraditi svoj nacionalizem!

Dovolj formul o narodnosti je zrastle prav iz slovanskih duš. Slovani nismo nikdar vrednotili narod kot nekaj absolutnega, nismo tudi poznali pretiranega rasizma. Oboževati države sploh nismo mogli, ker je enostavno nismo imeli. V glav-

nem se je naš nacionalizem razvil na tri načine: prvič v borbi za osvobojenje izpod tujega jarma, drugič v pasivnem mesijanizmu, tretjič v aktivnem mesijanizmu. Borbo za osvobojenje smo že končali, pasivni mesijanizem je romantična sanjarija, sprejmemo pa aktivni mesijanizem! Slovanski Vzhod naj odreši ves svet, posebno pa degenerirani Zapad. Na svetu je večna tekma med narodi in pri tej tekmi zmaga vedno svež narod, narod, ki je stopil v moško dobo! Narodi so kot ljudje; se rode, doraščajo, se starajo, umrejo. Prav mi Slovani smo svež narod, poklicani, da delamo zgodovino! Zato bomo odrešili zapad s svojo novo uredbo, s svojo novo močjo! Pri tem nas bodo vodila tri glavna načela, ki sem jih že navedel: *Bog, kralj, narod!*

Prihodnjič si bomo pa ogledali vsako teh načel posebej!

S. D.:

Naši na zapadu

Med svetovno vojno so zastopniki antante in kraljevine Italije sklenili v Londonu dogovor, ki daje Italiji zagotovilo, da bo v slučaju zmage antantnih sil lahko osvobodila 200.000 Italijanov v Tirolu in 300.000 svojih ljudi v Julijski Krajini. Da so ti Italijani postali svobodni je moralo priti pod tujo oblast 230.000 Nemcev na Tirolskem in 650.000 Jugoslovenov v Julijski Krajini.

Že v predvojni dobi je imela Italija na svojem ozemlju 60.000 Slovencev, ki prebivajo v Beneški Sloveniji (severno Vidma) in ki so Italiji pripadali že leta 1866. (glej članek v 4. številki »Naše volje«: Beneški Slovenci).

Čeprav se je svetovna vojna končala v znamenju Wilsonove točke o svobodni odločbi narodov, je proti svoji volji ostalo pod Italijo 650.000 Jugoslovanov, ki prebivajo v tako zvani Julijski Krajini, ki obsega Trst, Gorico, Istro in Reko, pa še v Zadru in Lastovu. Ta zemlja pripada jugoslovenskemu kmetu. Od celokupnega ozemlja v Julijski Krajini (8.581 km²) zavzemajo Jugoslovani 7.385 m², na ostalih 824 km² prebivajo Jugoslovani in Italijani pomešano. Italijansko prebivalstvo je zbrano v veliki večini po mestih. Od 360.000 Italijanov v Julijski Krajini, prebiva okoli 180.000 samo v Trstu. Pa tudi ti niso popolnoma čisti Italijani, ampak so tudi med njimi italijanizirani Slovenci.

Vse to bi vam danes težko kak Italijan priznal. Toda veliki italijanski državnik Cavour je leta 1860. napisal tele besede: »Odvrniti moramo sumničenje, da želi Italija poleg Benetk osvojiti še Trst z Istro in Dalmacijo. Vem, da so ob obali mesta z italijanskim prebivalstvom, toda v notranjosti so Slovani.«

Nova resnica je obsenčila svet: hlapčuj, da boš napojen in nasičen, ter nič ne izprašuj, kdo ti je gospodar in kaj ti ukazuje!

Ivan Cankar.

Dve prireditvi MOSD

Letos je Mladinski odsek Strelske družine v Ljubljani priredil proslavo Zedinjenja in sicer na narodni praznik 1. decembra popoldne v dvorani Delavske zbornice.

Proslava je jasno izpričala, da vsa ljubljanska srednješolska mladina pravilno razume pomen takšne proslave, kajti v dvorani se je zbralo okoli 400 dijakov srednjih šol. Med to množico smo pa opazili tudi komandanta mesta Ljubljane, generala g. Dodića, dalje poveljnika triglavskega pešpolka polkovnika g. Mašića in celo vrsto gospodov profesorjev, ki so z vidnim zanimanjem sledili umetniškim točkam proslave.

Ko so dvorano zatemnili in se je zastor dvignil je mladinski orkester pod taktirko br. Bana zaigral državno himno. Pred avditorij je nato stopil predsednik Mladinskega odseka br. Kutin Julij. V svojem lepo in izčrpno zasnovanem govoru je brat predsednik dejal med drugim tudi tole:

»Naša jugoslovanska reka Sava izvira pod Julijskimi alpami na slovenskem ozemlju in teče nato po sredi Hrvaške, kjer dobiva velike in majhne pritoke ter se tako vedno veča in veča, dokler ne doseže ob stolnem Beogradu Donave. Teče nato po bolgarskem ozemlju in se končno izliva v Črno morje, katerega valovi se razbijajo ob strmih pečinah Krima — ruske zemlje. Majhna Sava dobiva v vsem svojem toku vedno več pritokov in postaja čedalje večja in večja. Simbol, nas mladine, je Sava... Slovani, ki postajamo iz dneva v dan močnejši, večji, silnejši...«

Predsednikov govor, ki ga je zaključil z vzklikom kralju in domovini, so poslušalci sprejeli z velikim navdušenjem. Po govoru je nastopil godalni kvartet, ki je sicer dobro, toda z začetniško tremo zaigral Andante cantabile v D-duru. Silno je vžgala odlično podana recitacija br. Bergerja, ki je z občutkom recital Koritnikovo pesem »Domovini«. Z umetniškega vidika je bila gotovo najboljša točka vsega programa Drdlova »Serenada« in Čajkovskega »Čardaš«, ki ju je ob spremljavi klavirja (br. Kuščer) izvajal br. Sever Marko. Obe skladbi je br. Sever igral na pamet in s svojim izvajanjem pokazal široko glasbeno znanje, odlično tehniko in skoroda izreden talent. Mlademu umetniku želimo še mnogo sličnih uspehov. Zadnja točka pred odmorom je bila izvajana izven programa. Brat Acetto je na cello zaigral »Uspavanko«. Izvedena ni bila na višku.

Po kratkem odmoru je sestra Prinčičeva izvajala Albertov »Valček« v začetku z nekoliko tremo, ki pa se jo je ob drugem komadu otrešla. Zbranim gledalcem je silno ugajal balet iz opere »Ero z onega sveta«. Vse splošni želji, da morajo to točko ponoviti, so izvajalci ustregli in ob ponovitvi želi še večji aplavz, kot pri prvem izvajanju. Silno zanimanje in pričakovanje je vzbujal v programu navedeni odlomek iz tretjega dejanja iz Dvořakove opere »Prodana nevesta«, ki jo je poživil baletni intermezzo. Pri izvajanju »Prodane neveste« se je najbolj odražal mladi tenor br. Grošelj Božo, ki je za svojo arijo žel navdušenja poln aplavz. Nekoliko manj sta ugajali ostali solistični zasedbi, basovska in baritonska, vendar je pa pestrost tega izvajanja ves program lepo poživila. Vodstvo pevskega zbora je imel br. Ban, medtem ko je sestra Suhadolnikova spremljala vse izvajanje s klavirjem. Režija in inscenacija je bila v rokah brata Fajferja.

Iz programa je izpadla napovedana točka, ki bi jo moral izvajati mladinski orkester, tako, da je za »Prodano nevesto« prišla na program zaključna slika »Fantazija«. Alegorično pantomimo sta okusno in z občutjem izvajala člana narod-

nega gledališča v Ljubljani gđc. Buhova in gospod Čarman. S to krasno točko je bil spored izčrpan in so bili navzoči vsi navdušeni na tako odlično uspelo proslavo Zedinjenja.

V torek, dne 6. decembra je Mladinski odsek Strelske družine priredil v dvorani Delavske zbornice intimen Miklavžev popoldne. Kljub temu, da je bila ta prireditev nejavljena kot obdarovanje članov MOSD z darili, ki so jih mladi strelci nabrali med radodarnimi ljubljanskimi trgovci, se je na Miklavževo zbralo v prijetni dvoranci kar lepo število mladeži, ki je nestrpno čakala Miklavža. To nestrpno prič-

S. D.:

Številke naj govore

Vsa današnja znanost, pa naj si bo takšna ali takšna, temelji na številkah, na računih, na statistikah. Pomisleke boste slišali proti temu, češ, statistiki se lahko motijo, statistike so lahko zmotne. Res je, lahko so zmotne, lahko pa so tudi resnične in vsako resnico se da dokazati.

Večkrat ste že zasledili statistiko, ki vam pri naša število Jugoslovanov. Bodisi, da navaja taka statistika le število državljanov kraljevine Jugoslavije, bodisi da beleži tudi del bratov preko meja, vselej je nepopolna, ker pozablja ljudi, ki govore izti jezik kot mi, ki pa jih je kruta usoda odtrgala od države — matice, ali pa poglala po svetu s trebuhom za kruhom.

Zdi se mi, da bo naslednja statistika še najbolj ustrezala resničnemu stanju Jugoslovanov.

V Jugoslaviji (brez nar. manjšin)	13,712.000
Izven mej kralj. Jugoslavije	2,524.300
Skupaj	16,236.300

Jugoslovanske manjšine preko meja	1.410.800
Italija	650.000
Grčija	250.000
Nemčija	170.000
Madžarska	165.000
Turčija	100.000
Romunija	70.000
Albanija	60.000
Česko-Slovaška	3.100
Rusija	2.700
Jugoslovanski izseljenci	1,113.500

Amerika:	
USA	800.000
Kanada	30.000
Srednja Amerika	4.000
Argentina	100.000
Brazilijska	30.000
Čile	16.000
Ostala Južna Amerika	20.000

kovanje so še bolj podnetile vesti, ki so se širile med srednješolei, češ, da bo letošnje Miklavževanje pri MOSD nekaj posebnega. Danes, ko je ta popoldan že daleč za nami, lahko objektivno in z mirno vestjo priznamo, da te vesti niso bile izmišljene. S pomočjo »radia in filma« so strelci podali naravnost senzacionalen program, ki bi bil v užitek vsakemu, še tako razvajanemu, krogu gledalcev. Bodisi izvedba, še bolj pa zamisel sama sta želi pri radovednih gledalcih popolno priznanje in navdušenje s komentarji, da takega Miklavževanja sporeda najbrž še niso videli v Ljubljani. Sicer pa se dobro blago samo hvali in navajanje kakih superlativov je popolnoma odveč. Po razdelitvi številnih daril se je razvila prijetna zabava s plesom, kateri je posebno barvitost dajal odlično razpoloženi jazz New star. Precej pozno v večer so se mladi strelci vsi veselili, nekateri celo — srečni, razšli.

Evropa:

Nemčija	50.000
Francija	35.000
Belgija	6.500
Čehoslovaška	6.000
Holandska	2.500

Azija:

Perzija	2.000
-------------------	-------

Avstralija in Nova Zelandija 15.000

Afrika:

Egipt	4.000
Južno-afriška unija	2.500

(Statistika: Dr. L. Trnjegorski)

Marsikoga presenečajo te številke, morda se zdijo komu celo pretirane. V naslednjih člankih bomo skušali točko za točko dokazati, da so številke v marsikaterem primeru še preskopo odmerjene.

S.

MOSD v Mariboru proslavlja dvajsetletnico ujedinjenja

Tudi mi smo proslavili dvajsetletnico narodnega ujedinjenja, čeprav skromno in tiho. V Narodnem domu smo priredili na predvečer državnega praznika skromno slavnost, katere so se udeležili general Stanojlovič, polkovnik Radovanović, kapetan Glišić kot zastopniki vojske, dr. Vauhnik in prof. Cestnik pa kot zastopnika starešinstva Strelske družine. Tudi člani so se odzvali polnoštevilno. Kot prvi je izpregovoril predsednik Mladinskega odseka br. Pogačnik, pozdravil visoke goste in se v svojem kratkem, a zato jedrnatem in globokem govoru spomnil viteškega kralja Aleksandra I. Ujedinitelja in vseh narodnih borcev, ki so padli za svobodo Jugoslavije. Pevski zbor je zapel državno himno, nato pa pesem »Soči«, kateri je sledila pesem »Iz bratskog zagrljaja«. Nato nam je br. Urh v svojem govoru orisal dolžnosti nacionalne mladine ob dvajsetletnici naše države. Sledili sta deklamaciji br. Iliha in Meniha, nakar nam je še br. Iih ob spremljanju br. Štampaha zapel pesem »Mrzel veter tebe žene...«. Nato nam je dr. Vauhnik govoril tople besede o pomenu 20-letnice. Kapetan Glišić, ki je prevzel nase nalogo, da nam pomaga pri ureditvi sobnega strelišča, nam je govoril o prednosti streljanja kot športa in pozval k vstrajnemu delu, nakar je predsednik zaključil proslavo.

R. F.

U
SLOVANSTVU
je
MOČ!

M. Bedel - D. Sik:

Norvežanka

(Spomini brez zlobe)

Vmirjeni zapadnjaki in srednjeevropeci imajo vsak način življenja in vse navade, ki jih njih šege ne poznajo, za pretirane in zanešenjaške. Če ameriški sodnik med zasедanjem sleče suk-njo, zato ker mu je tako prav, se takoj najdejo ljudje, ki podvomijo v resnobo ameriške pravice; če g. Hitler za g. Mussolinijem prisili ves narod, da mora korakati z zalepljenimi ustnicami in zaprtimi možgani, bodo razglasili, da so ljudje oropani človečanskih pravic prav v Nemčiji.

To pomeni, da devajo čustva v sodbe, pri katerih ni treba drugega kot razuma; kajti vsi vedo, da se ameriški sodniki, pa četudi so v sami srajci, obnašajo zelo vljudno in da Hitlerjev kakor Mussolinijev način vladanja poklanja državljanom pravico molčanja, kar še vedno ne pomeni, da smejo kje drugje kaj več govoriti.

Na isti podlagi so si ljudje ustvarili sodbe, ki sem jih slišal o severnjaški ženski.

Svoje dni sem prebil nekaj zimskih mesecev na Norveškem. Silno sem bil vesel, da sem se med tem časom počutil z ženskami enakega: vprašanja, ki sem jim jih zastavljal, niso bila nikdar pretirano vljudna in polna tistega poniževalnega prikupovanja, ki obdaja vselej pogovore Francoza s Francozinjo, Kastiljana s Kastiljanko. Občutek sem imel, kot bi mi povedala vse naravnost, kot da sem tudi sam enako odkrit in da »Dober dan«, ki sem jim ga ob srečanju voščil izraža zgolj željo, da bi bil dan res dober. Vsa povabila na sestanke, ki sem jih dobival, niso imela drugega namena, kakor da bi se z menoj pogovorile o ekonomiji in statistikah, o fašizmu in na vpliv, ki ga bo imel na bodočo civilizacijo.

Podobni pogovori z mlado in lepo žensko iz naših krajev, bi najbrž ne trajali dalj kot je potrebno, da prebijajo led, kakor pravimo. Prav kmalu bi statistike nudile izgovor za računanje o zblizanju s strani kramljača in fašizem, ki ga je samo ustvarjanje in realizem, bi pomagal vljudnemu dvorniku, da preide od besed k dejanjem.

Takšni smo, da v miselnih odnosih ženske do moškega in moškega do ženske najdemo skoraj vedno težavo, da bi se premaknili na isto psihološko podlago, da bi vodili igro misli na enakosti dejanja: ali naj moški po stari navadi miselnega obvladavanja vzdržuje lahek ton, ki pripada tistemu, ki si je svest zmage brez boja, ali naj pa žena rabi orožje, ki ji ga nudi njen privlačevalni nagon.

Ničesar takšnega ne opazite na Norveškem. Gotovo je, da ima tukajšnja žena, radi svoje izobraženosti, studijev in morda radi svojega temperamenta težnjo, da bi se gibala v oblasti nekkih predsodkov, ki so njena posebnost in ki se razširjajo le tako daleč in končajo prav tam, kjer sama hoče. Čeprav so duševni odnošaji moškega in ženske v tem srečnem kraju zelo podobni, imajo vendar v sebi neko uravnovešenost, ki bi se Srednjeevropecu zdela enolična in bi mu prav kmalu postala nevzdržna.

Ko sem sestavljal ta spis, nisem hotel drugega, kot pokazati z ene strani okostenelost in starokopitnost načinov zaljubljenja, ki se še danes uporabljajo v zadnjih zadržljivih neke romantičnosti, z druge strani pa sem hotel prikazati krasno moralno in fizično vzgojo deklet novega časa, katerih popolen lik se mi je v mnogih izvodih kazal na snežnih poteh v okolici Osla.

Večkrat sem jih opazoval na smučarskih izletih, na katere sem hodil v družbi z njimi in nji-

hovimi zaročenci, v tistem Frognersoeterenskem gozdu, večkrat pa med tistimi kadilnimi, pivskimi in sladkega smeha polnimi večeri, ki sem jih v družbi prebil pri starših ene ali druge. V nekaj dneh sem spoznal dušo teh lepih Norvežank: Očarljiv sprehod po vrtu, ki je poln svetlobe in svežega zraka, kjer cveti hrabrost Ama-

conke, odkritosrčnost mlade živalice in otrokovo navdušenje v trenutku, ko je spoznal vilinski svet.

Tedaj sem pomislil o vsem, kar so bili napisali o zvižčnosti, o dvojnosti, o spreminjanju čustev, o nejasnosti in nezaupanju žensk. Spomnil sem se na tisoč znanih namigov na »bolnega otroka« in »nečiste žene«. Spomnil sem se Clytemnester in Dodil, Lukrecij Borgij, Manon Lescaut. In vprašal sem se, če ne bodo ta dekleta, sveža in polna jasnine, iz te severne prestolice, prinesle v razvojno dobo, v kateri živimo, odlično formulo enakosti v pravicah srca in čustva med moškim in ženo.

Samota

Živan:

Kristus se je rodil...

Božični večer! Snežinke v objestnem plesu rajajo okoli — sneg prši. Izza vogala zavija burja in tuli v temno noč. Golo in pusto je drevje, ivje in sneg sta se vsedla nanj. Tu pa tam vidiš še kakšno drobno ptičico, ki si išče pribežališča, hrane in toplote. Otožen je njen let, krilca mokra.

Obcestna svetilka razsvetljuje mimoidočemu pot...

Božični večer! Bogato okrašena soba mestne palače. Bleščéče pohištvo, da ti zaslepi oči. Na sredi velika miza iz ebenovine, na njej božično drevo, segajoče skoraj do stropa. Pod njim prostrane jaslice. Vsakovrstne sladkarije in okraski so razprostrti po širnem drevescu.

Poželjive oči Srečka in Tatjane, otrok bogate družine, opazujejo okrašeno smreko. Nekaj si skrivno šepčeta. Sestra ugovarja bratovim besedam, ta se jezno obrne stran in izbruhne:

»Kaj boš ti! Tisti veliki piškot na vrhu drevesca bom pojedel jaz!«

Božični večer! Bleda svetloba leščerbe razsvetljuje ozek prostor podstrešne izbe. Mraz je tu notri, v ognjišču ni drv, ni toplote. Delavčeva družina se je zbrala okoli skromnih jasele, na-

meščenih na mizici. Kupi mahu in medenj posejane raztresene papirnate figure Jezuška, božjih staršev in pastirjev. Dà, res so skromne, komaj se drže pokonci. Glej, sv. Jožefu je odbita glava, onemu pastirju manjka roka in palica. Ne vidiš tam ovčico brez nožice? — Zbrali so se tu, da proslavijo slovesen trenutek Odréšenikovega rojstva. Vsa srca, od petletnega Janezka pa do skrušenega očeta izpolnjuje nekaka tajinstvena tišina in plaha pobožnost. Materine žuljave roké se dvigajo k nebu:

»Reši nas, ljubi Božiček — zaščitnik vernih, te revščine; prinesi mir in zadovoljstvo med zemljane! Spomni se trpečih, o Bog!«

Amen!...

Tehnični obzornik

Postanek in razvoj letalstva

Kdo izmed vas še ni občutil želje, da bi poletel pod sinje nebo? Kdo izmed vas še ni zavidal ptic, ki brez ovir letajo po zraku? Najbrže vsi! Človek je že davno stremel za tem, da bi posnel ptice, zlasti dobre jadralko v njihovem letu. Prve poskuse letalstva moramo iskati v starem veku. Saj poje že Ovid o prvem letalcu Dedalu in njegovem sinu Ikaru.

Toda pravo letalstvo se je razvilo šele v zadnjih tridesetih letih. V tem času je človek poleg zemlje in vode osvojil tudi zrak, ki mu je bil toliko časa nedostopen.

Ne smemo si pa domišljati, da smo mi v teh časih pametnejši, kot so bili naši predniki. Da niso dosegali letalskih uspehov že tedaj, je pač krivo dejstvo, da sta se znanost in tehnika razvijali postopoma, naše pokolenje pa je doletela le ta čast, da smo doživeli tak razvoj tehnike in da smo si mogli zgraditi sami krila.

Kitajcem je že pred Kristusovim rojstvom uspelo, da so se dvignili na zmaju, ki se je držal v zraku s pomočjo vetra. Stari zaviski poročajo, da so se posluževali teh zmajev tudi v boju.

V srednjem veku so v raznih državah gradili krila iz lesa in platna, s katerimi so poskušali poleteti z visokih stolpov in tesarčin. Toda vsi ti poskusi so ostali brez pravega uspeha.

V 18. stoletju sta Francoza, brata Montgolfier, prvič zapustila za nekaj časa mater zemljo in se v balonu, ki je bil napolnjen s segretim zrakom, dvignila v zrak.

Proti koncu 19. stoletja je napravil Nemeec Lilienfeld okrog 2000 poletov, od katerih so nekateri dosegli daljavo 250 metrov. Pri tem je skakal s hriba, obešen na svojo letečo opravo brez motorja.

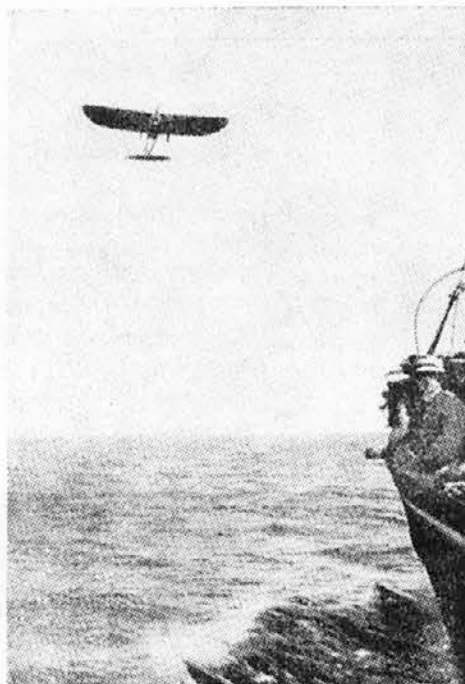
V istem času je uspelo Francozu Adèreu, da je preletel s svojim letalom »Slepa miš« razdaljo 300 metrov. To letalo je gnil parni stroj, ki je pogonjal dva vijaka (propelerja).

Prvi polet z letalom, ki v bistvu sliči sedanjim, sta izvršila Amerikanca, brata Reit, leta 1903. Od tega časa se je jelo letalstvo počasi a sigurno razvijati. Prvi polet bratov Reit je trajal 59 sekund in je dosegel 3 m višine in 250 m dolžine.

Naslednje leto se je dolžina povečala na 1 km, nato na 3 km, a leta 1905. že na 39 km in brzina letala na 60 km.

Francoz Pharman je napravil l. 1908. prvi krožni let. Leta 1909. je Blériot preletel Rokavski preliv v višini 100 metrov in z brzino 75 km. Istega leta je Francoz Paulan postavil svetovni rekord v višini in sicer se je dvignil 500 metrov visoko.

Leta 1911. se je že zvišal višinski rekord na 4000 m. Dve leti kasneje je Francoz Gara preletel Sredozemsko morje in pristal na afriški obali s pol litra bencina v tanku. Istega leta je Jugoslovian Bjelovučić preletel Alpe iz Švice v Italijo. Leta 1914. je sedanji znameniti ruski konstruktor letal Sikorski poletel s svojim večmotornim letalom, ki je prvič vozilo že potnike.

Blériot-jev monoplan na poletu preko Rokavskega preliva 25. julija 1909.

Za tem je izbruhnila svetovna vojna in letalstvo je skokoma napredovalo tako v hitrosti kot v sigurnosti leta. Še večjo skrbnostjo se je izpopolnjevalo letalstvo po svetovni vojni in danes dosegla uspehe, katerim se čudimo mi sami, čeprav se je ves ta napredek razvijal tako rekoč pred našimi očmi.

Prvi let pred tridesetimi leti je bil dolg 250 m. Danes preleti letalo brez vmesnega pristanka 11.000 km.

Prva brzina je bila okoli 40 km na uro. Danes je brzinski rekord preko 700 km.

Prvi avion se je dvignil za borih 5 metrov v višino. Danes dosegamo že preko 17.000 metrov višine.

Mar niso to uspehi? Mar ni to uresničenje najdrznejših fantazij začetka stoletja? Kdaj se bodo uresničile naše fantazije?!

Naše jadrarno letalstvo

Naše jadrarno letalstvo, ali kakor se še imenuje sinji šport, mnogo zaostaja za jadrarnostvom drugih držav, katere z obilnimi materialnimi sredstvi in z močno industrijo pomagajo tej mladi veji letalstva. Toda vkljub temu, poleg težkoč naš plavi šport od dne do dne napreduje, za kar se imamo zahvaliti predvsem nekaterim osebam, ki požrtvovalno in nesebično delajo za napredek jadrarnega letalstva. Oni delajo, stalno delajo upajoč v zmago.

Toda njihovo delo in trud nista zaman. Njihova plodonosna požrtvovalnost prinaša dnevno nove in vedno boljše uspehe. Jadrarnostvo dobiva vedno močnejše pozicije v krogu mednarodnega jadrarnostva.

Začeli smo s skromnimi sredstvi. Nekaj šolskih in nekoliko boljših jadrarnih letal, ki smo si jih jadrarnostvo sami zgradili, je tvorilo naš začetni leteči park. Toda število naših prijateljev se je večalo, krog »A« in »B« pilotov je od dne do dne dobival vse večji obseg. Gradili smo nova letala. Od vseh strani so se oglašale skupine mladeničev, ki so želeli biti člani, ki bi si tudi sami gradili letala. Omejena finančna sredstva pa niso puščala, da bi se vse te prošnje odobrile, pač pa so se ustanovljale nove skupine v počasnem tempu, paralelno s stanjem naših klubskih blagajni, ki pa so bile na žalost prepogostokrat prazne.

Janez Dobravec, M. Sobota:

Mi smo vas spoznali

(Fragmenti s poti na X. praški vsesokolski zlet)

Večer je že, ko po krasnem sprejemu krenemo v povorki z Wilsonovega kolodvora po svečano okrašenih praških ulicah, ki sijajo v žarki luči najrazličnejših reklam; nad palačami švi-stijo hudourniki.

Tisočglava množica na obeh straneh ulic. Pozdravljanju, vzklikanju ne konca ne kraja.

Zdravo! Zdravo!

Nazdar Jihoslavec!

Življenje starih praških ulic se je na mah zburkalo. Promet je ustavljen, pozdravi, vzkliki, včasih tudi pesem sokolskih legij, da je vitez kot da bi donel po praških ulicah en sam, ne-pretrgan medsebojni bratski pozdrav. Hripavi, s prvimi nepozabnimi praškimi vtisi to noč zaspijo.

Praga v zletnih dneh!

Kamorkoli greš, kamorkoli se ozreš; vse v znamenju zleta. Izložbe, palače, ulice. In vse v zastavah. Pragi bi lahko rekli v teh dneh »mesto v zastavah«. Pa ne samo mesto, tudi živopisani tokovi ljudi v narodnih nošah ali v sokolskih krojih, ki se pretakajo po praških trgih, ulicah

in preko mostov čez Vltavo, dajejo svojevrsten, izrazito lep in pester pečat zletnim dnevom.

Takoj prvi dan si mi »soboški« ogledamo nekatero zanimivost. Hradčane s prezidentovim traktom in s krasno cerkvijo Sv. Vida, v kateri mi »pade« v oči geslo češkoslovaško »Pravda vitezi« — »Resnica zmaguje«. Zdaj se spomnim tudi besed prezidenta Beneša, ki ta rek dopolnjuje s pojasnilom, da se je treba za resnico neprestano bojevati. Na Hradčanskem trgu si ogledamo v Švarcbergovi palači tehnični muzej, že prej pa seveda okusimo svetovno znane praške »parky« (klobase). Potem si ogledamo in se sprehodimo po Zlati ulički, kjer nam neka prijazna prodajalka razkaže skozi okno »jelenje jame« (imenovane po resničnih jelenih, ki so jih tod nekdanji gojili vladarji) in hočemo k »Daliborki«. Vljudni Čeh ali Čehinja, ki nam je pokazala pot, je mislila, da smo gotovo žejni in lačni in nam je pokazala pot k restavraciji »Daliborki« mesto k Daliborskemu stolpu. Pol-dne je, pa nam pride tudi ta nasvet prav.

Skupno s Poljskimi Rusi — Sokoli, s katerimi smo se seznanili v restavraciji le najdemo Daliborški stolp z nekdanjo ječo. Tu v bližini doživimo najlepši razgled na Prago. Stostolno mesto se koplje v poletnem soncu, ki se lepo od-žija od bakreno-zelenih kupol. Po sredi Vltave, nesoča »mnog in ljub pozdrav« izpod Šumavskih

gora... In preko tam, spomenik češkoslovaške svobode na Žižovku!

S kopicco lepih doživljajev prvega dne, se polagoma, ko se posladkamo s smichovskim pivom, znajdemo na stanovanju v Masarykovi gimnaziji (nasproti hiše znanega pivovarnarja Flecka): tu nas čakajo topli pozdravi in doživljaji, ki jih moramo sporočiti domov.

Naslednje jutro že zgodaj krenemo na zletišče, ki zavzema precejšen obseg. Ves kompleks meri 373.000 m² in se razprostira na planoti vrh Petra nedaleč od tod je češko Kosovo: Bela gora.

V zletnih dneh je zletišče mestece zase. Med nizom lično zgrajenih lesenih garderob se pretaka pestro življenje. Tovorni in osebni avtomobili, prodajalci, guča pred prodajalnami in končno nebroj telovadcev pri skušnjah.

Toda pozneje se prepričam, da ta živ-žav ni še nič v primeri z dnevi javnih nastopov. Tedaj se tre po teh ulicah in garderobah na desetisoče ljudi. Barve sokolskih krojev in narodnih noš se zlivajo v živobarvno valovanje...

Tu na zletišču, objetem v plapolanje češkoslovaških zastav, je sokolska veličina! Tu je osredotočeno trdno in neomajno slovanstvo!

Grabilo te je, majalo tvojo duševno bit, da bi se razjokal kot otrok, da bi nekemu izpovedal svojo globoko vero v Slovanstvo — ko si gledal

Prve tekme so se vršile na Vračaru pri Beogradu, takoj po tem pa so Beograjski jadranci, člani grupe »Deveti« poizkusili letalske zaprege. To je start jedrilice s pomočjo motornega letala. Na žalost pa se je pri teh poizkusih zgodila nesreča, ki je hotela za žrtev samo letalo, jadralca pa se je rešil s padalom.

Prvo jadralno letalo, ki je bilo konstruirano pri nas je bilo visokozmožno letalo, ki ga je konstruiral ing. Stanisavljević. Bilo je dolgo 17.5 m in težko 160 kg.

Kljub temu, da nam motorno letalo ne nudi toliko užitka pri letenju, kakor brezmotorno, vendar se jadralno letalstvo ni moglo odreči motornemu letalu. Z njim se namreč da dvigniti jedrilice na velike višine, kjer je omogočeno jadranje pred nevihto, ali pa pod kumulusi — kopastimi oblaki, ki so najboljši prijatelji jadrancev. S pomočjo teh startov, so bili doseženi vsi sedanji svetovni rekordi, ki bi bili morda za polovico manjši, če ne bi bili postavljeni v zvezi z aeroplani. Na jadralno letalo se da montirati tudi pomožni motor, ki služi, kot predvaja za motornega pilota.

Letalski zapregi posvečajo po vseh državah, kakor tudi pri nas, veliko pažnjo. V Rusiji na primer uporabljajo vprego v slučaju, da je potniško letalo preobloženo. Nekaj prtljage spravijo v jadralno letalo in potniškemu se omogoči polet s sicer nekoliko manjšo brzino, kot običajno sam leti.

Letalsko vprego uporabljajo tudi pri takozvanih zračnih vlakih. Za motorno letalo priprano na vsako stran 2—3 letala — jedrilice, ki jih je treba spustiti na teren, ki bi bil sicer primajhen za pristanek velikega letala.

Pa tudi Zeppelinji morejo nositi jadralna letala s seboj in sicer v svrhu spuščanja tovora na zemljišče, ki bi bilo nepripravno ali pa sploh nemogoče za pristanek Zeppelina.

Znano, da je pristanek Zeppelina zelo težaven in zvezan z ogromnimi naporji in nevarnostmi.

Janko Colnar.

Nov svetovni rekord v jadralnem letalstvu

V Nemčiji sta postavila Bödecker in Zander na dvosedežnem letalu nov svetovni rekord. V zraku sta ostala 50 ur in 50 minut in s tem prekosila stari rekord Kalbacherja in Führingerja za približno 10 ur.

Živan:

Vrnitev

Pozdravljen bodi, domek moj,
spomin mladosti moje;
priromal k tebi sem nočoj,
pred duri stopil tvoje.

Ves krog prehodil sem sveta
in tuje videl slave,
spoznal — najbolje je doma,
v naročju očetnjave.

Živan:

Večer

V zarji rdeči se žari nebo,
čez prostrani se vsemir
zvezde v svetlem loku pno.

Zakaj nemirno si srce,
kam tvoje hrepenenje gre?

Nad kupolo se boči noč,
razjasni jo, odženi proč!

Naše srce noče mraka
— jasnih dni želi,
k svetlem cilju da koraka
— v sončne dalje hrepeni...

Jan Neruda:

Moj narod

Koga jaz bi na tem svetu ljubil!?
Srce mi je vedno srcece detinsko —
v starosti, pri koncu po mamici toži.
Preživel sem mater, zgodaj jo izgubil,
preživel ljubezen, deklico vilinsko —
zlomil je vihar vrh zali roži.
Vse objokal sem in znova sem zaživel —
tebe ne bi, narod moj, nikdar preživel.

Iz češčine: Živan. (Iz »Písní kosmýčkich«)

Živan:

Barake

Jama gramozna. V njej črne barake
kot krste mrtvaške ždiijo,
stisnjene vkup, podprte, majave,
da komaj se skupaj držiijo.

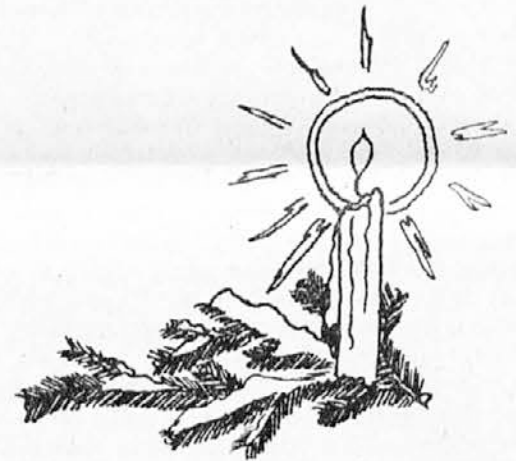
V jami tej biva izvržek človeštva
od svetskih prilik vseh tlačén.
Beda je tukaj doma! Brezdomec!
Raztrgan, premražen in lačen.

Blodil brez cilja je človek okoli
in v te barake se zatekel,
gnala človeških prevar ga je mera,
da prostaško je haljo oblekel.

Streha predrta visi mu nad glavo,
ni v peči nobene gorkote,
hira življenje prej sveže njegovo,
srce polno je strupa, praznote.

Mladi pa zarod propada in gine.
Mar toži kdo za njim in plače?
Kakor si živel tako boš umrl,
jaz pod streho hleva, ti palače!

Jama gramozna! V njej črne barake,
kot krste mrtvaške ždiijo.
Stisnjene v kup, podrte, majave,
zdi se mi kot da — kričijo!

nastop češkoslovaškega dekliskega naraščaja, članice... Strmel si v scene, nastop tega ali onega naroda, se čudil. Morda si celo podhrteval v napetem zadržanju ali morda so se ti kot drugim orosile oči, ko si gledal nastop tridesettisočglave množice češkoslovaških članov in ko si vzporedno prisluškoval pesmi iz zvočnika: Straž nas vola, bratři obejinem krasnou svoji zem... In potem, po recitativnem vložku: V tem velikem trenutku se spominjamo bratov, ki so se daleč od domovine žrtvovali za njene večne pravice in svobodo. Trdno stojimo na njihovem mestu, pripravljene, se z novo močjo za lepšo bodočnost svoje drage domovine — tudi boriti; potem, ko vstane četrtilijona ljudi in skloni glave — zamah trideset tisočih rok, ko refren vsega prejšnjega, kot prisega! Nad reprezentančno ložo razvita prezidentova zastava, nad zletiščem kovinski ptiči.

Tudi nastop nas, Jugoslovanov, je navdušil vse. Sicer pa smo bili »Jihoslavci« v ospredju vsega zanimanja. Zdi se mi, kot da bi bilo v Pragi dnevno geslo: Jihoslavci, Jihoslavci. Samo primer. S tovarišem greva preko mostu in nena doma naju obsiplje množica navdušenih vzklikov. Pa, to se je primerilo vsakemu Jugoslovenu v sokolskem kroju. In povsod, na vseh koncih in krajih je bilo medsebojno spoznavanje in navduševanje za bratstvo. Kot Jugoslovan si imel pri-

stop h kakršnemu koli sedežu na tribuni, in če se nisi znašel na ulici, te je vljudni praški meščan popeljal k zaželenemu in nemalokrat si tudi mimogrede postal njegov gost. To ni bilo nič nenavadnega. Sam se spominjam nekega drugega slučaja.

Nekaj Prekmurcev nas gre v zletno restavracijo na čašo piva. Ko se že razposedemo nas pride češki brat povabit v imenu tovarišev k njihovi mizi. Tu se medsebojno spoznamo. Bratje Čehi so iz okolice husitskega Tabora... Spoznam se s Čehom, strokovnim učiteljem in nemški manjšinski problem je takoj načet. Pri vsem tem smo pa lepo pogoščeni — mi zapojemo nekaj naših pesmi, bratje Čehi pa svoje. Tu ni starostnih razlik, tu je samo bratstvo in toplo slovanstvo... Moram priznati, težko smo se ločili. Premišljujoč o njih, o češkoslovaški zavednosti sem stopal tisti večer skozi Petřim park, mimo spomenika K. H. Mache in pódzavestno mislil na njegove verze: Bil pozdni večer, prvi maj...

Lepa je Praga in polna zanimivosti; s tovariši sem si jo v presledku ogledal. Zavedam se pa, da ne vseh, temveč samo nekatere. Tako svetovnoznan stolpno uro, »orloj« na Stoměstském trgu: ko udarja ure, se prikaže v odprtini Kristus z dvanajsterimi apostoli. Žal pa tega prizora nisem imel nikdar priliko videti. Pač pa

sem si ogledal Tynsko cerkev in Šalonovega Jana Husa sredi trga. V njegovem kamenitem obrazu, se mi zdi, da sem razbral besede zadnjega njegovega naročila češkemu narodu: Ljubi resnico, išči resnico, govori resnico, brani resnico do smrti.

Dalje me je vodila pot skozi lepo cerkev svetega Nikolaja, potem zopet nazaj na starodavni Karlov most, okrašen z vrsto kipov... Večeri pa so bili tako meni kot tudi vsem ostalim tovarišem izpolnjeni z obiskom v teh dneh hrupnega Slovanskega otoka, s sprehodi ob Vltavi in ogledom bajno razsvetljenega Vaclavskega trga z Vaclavskim spomenikom. Koliko lepot je bilo razsutih v teh po tiho doživljenih trenutkih! Koliko sreče in zamaknjenja!

Na Slovanskem otoku se ti v šelestenju drevja in vode obuja spomin na tu prirejeni »Slovanski sjezd« — sestanek iskrenih Slovanov leta 1848. To je zgodovina, preteklost! Življenje po ulicah, Vaclavski trg, živa sedanost. — In če si še žejen svojske zamaknjenosti, poglej preko Vltave razsvetljene Hradčane. Naglej se jih. Ostali ti bodo dolgo v mislih.

S teh, skoraj bi rekel, intimnih poti, me je dramilo vsako jutro »zletno življenje«. Zletišče je bilo malone moj in tovarišev cilj. Tu smo gledali, občudovali, spoznavali. Toliko življenja, zanosa in dela ni bilo nikjer drugje kot tu.

-an:

Do nebes

(Črtica s plesnih vaj)

Vse se ji je zdelo tako lepo. Luči so svetile bolj svetlo, kot si je to predstavljala; obrazi so ji znani, zdeli so se ji prijazni, prijetni; jazz je igral ognjevit fox-trot, saksofoni so otožno izdihovali potlačene glasove, činele so pele, zdaj pa zdaj se je oglašil zategnjen in zamolkel zvok trompete, kontrabasist je neusmiljeno udrihal z orokavičeno desnico na napetih basovih strunah; res lepo je bilo. Prvič je prišla na plesne vaje.

Bilo je med četvorko. On jo je ves čas opazoval. Toliko da je slišal napovedi... Njegove oči so se pasle na njej. Čutil je, da postaja čedalje bolj zaljubljen... Pa kaj bi ne, saj mu je obljubila, da bo tudi drugič plesala z njim četvorko... In ni mar to že majhno priznanje. Gotovo ji ne pomeni le deveto kolo. Brez dvoma velja pri njej nekaj več. Poleg tega je bil danes njen prvi plesalec in med plesom se mu je nasmihala... Zdelo se mu je, da vse to nekaj pomeni...

Po četvorki je bil valček. Imel je občutek, kakor da bi bil rojen za plesalca, tako je »vrtil« valček. Ona pa se je držala nekam otožno, zamišljeno; pa kaj bi to... Morda je utrujena, si je mislil, no, pa saj bo prav ta trenutek odmor. Nato se bosta vsedla tja v oni kot na mehke blazine in tam ji bo povedal, samo... Samo da bi kdo ne prišel prevzet.

Njej je bilo nekam čudno pri sreč. Misel ji ni dala miru: kdo naj bi bil tisti, ki je prej pri tangu prišel po njo? Prikupen je in motovilo...

Nikoli še ni bila na plesu. Ko so se v šoli učile plesati, so ji sošolke povedale, da po četvorki volijo vselej »dame«. Kaj pa naj bi bilo drugega sedaj? Četvorka je že bila in sedaj brez dvoma volijo »dame«. Kaj pa naj počne s tem štorom, ki tako po kozlovsko poskakuje v tričetrtinskem taktu? Ali naj mu kar reče...? Ali naj potrpi...? Oh, ne! Kaj če bi prav zdaj nehali in ne bo mogla po tistega, ki mu ne ve niti imena. Odločila se je...

»Kam naj vas peljem?« ga je ljubeznivo vprašala.

Kaj pa, bili smo tudi tu »znameniti«. Ob nastopih mladine smo bili kar oblegani za avtograme in izmenjavo vsakršnih znakov. Vsi Jugoslovani pa še posebej.

Nekateri smo si ogledali tudi večerno Tyrševo sceno, kjer je bila nazorno pokazana zgodovina češkoslovaške države od početka pa do zletnih svečanosti dni s Tyrševim emblemom.

Eden izmed največjih zletnih dni pa je bil Husov narodni praznik: Tega dne je bila namreč povorka skozi praške ulice. Stotisoč Sokolov v krojih in narodnih nošah so valovali med nepreglednim špalirjem ljudi... Praške ulice so vriskale, pele... Tu ni bilo nobenih razlik, vsa Praga te je pozdravljala: navadni delavec pravtako kot častitljivi duhovnik ali visok državni uradnik. Na Staroměstskem trgu je bil defile pred prezidentom republike in najrazličnejšimi dostojanstveniki. Potem smo se cepili, prehajali skozi ulice, obsipani s cvetjem... Odzdravljali smo, vzklikali. — Naša srca, naša najskritejša slovanska čustva so se razdajala v pesmi, v vrisku: Hej Slovani...

S prizvokom teh besed, s spomini na ljubke prizore s povorke in zletnih telovadnih nastopov, s poslednjim doživetjem zletnih dni, smo se ločili — drugačni — od zlate Prage, od bratov Čehoslovakov.

Nazdar, nazdar, zlata Praga! Tisočkrat na-

Ni je hitro razumel... Kam naj me pelje... Mar je kar sama začela... Sreča... Nekaj velikega ji moram odgovoriti, edinstvenega, pesniškega...

»Do nebes, gospodična,« ji je odkril srce, misleč, saj je bistroumna in bo gotovo razumela. Toda ženske niso vselej bistroumne.

Bila je nekoliko začudena, še bolj pa zmedena in nekoliko nervozna... Še enkrat je ponovil:

»Do nebes... Do nebes!«

Mrzlo je odjeknil njen glas:

»Hvala!«

Ostal je nem in sam.

Ni dolgo ostal sam... Pridružila se mu je misel, kruta in maščevalna misel. Le nekaj stopnic pa smo v kleti... Pol litra dalmatineca, za enkrat... Potem bo vse pozabljeno, tudi nebesa...

Ona pa je gledala le tistega, ki mu ni vedela imena. Ni dolgo premišljevala. Stopila je naglih korakov in se priklonila:

»Smem prositi?«

Onega je zagomazelo po hrbtu. Saj vendar ne volijo »dame«... V ustih se mu je nabirala slina, pred očmi se mu je meglilo, tako nekako kot če si nepričakovano poklican pred tablo, izgubil je takt... Še enkrat je začel za hrbtom:

»Prosim...?«

»Da, sicer pa, gospodična, res... ne vem... res, zdaj ne morem... zdaj...«

Še nekaj je mislil reči, toda godba in plesalka sta ga odvrlekli...

Ostala je nema in sama.

Mrzel pot jo je oblival... Čutila je kako ji zili rdečica v obraz... Vse oči v dvorani je čutila uprte v svoj tilnik... Kako je vendar mogel? Zakaj je to storil? Nalašč...? Kaj naj naredi sedaj? Mama...? In še tisoč misli ji je nalik električnim iskram preskakovalo po možganih.

Šla je k naslanjaču, se napol zgrudila nanj in ni mogla več. Živčni šok in solze in solze...

zdar! Ne jaz, tisoči, stotisoči se poslavljamo od tebe in ti kličemo...

Na nočni vožnji v domovino smo se tiho pogovarjali med sabo. Zaverovani so bili še... Samo na kolodvorih, ob ginljivih polnočnih slovesih od tisočev in tisočev smo se za čas razživel, kajti daril je deževalo na kupe. In cvetja tudi. Lepega cvetja, izbranega, z večerno roso... O, ne jokajte, mati Jugoslovanka, bodite srečni med brati! Bodi srečen čehoslovaški delavec z otrokom v naročju, bratovsko zahvaljen za pozdrav! Srečna dekleta in fantje! Mi gremo, mi smo vas spoznali.

P. S.: Po dveh mesecih sem hotel v samoti svoje sobe, ob poznem jesenskem cvetju v vazi in ob študiju Masaryka, Tyrša, na skrivaj tu in tam razvozlati zanko spominov, zabresti nazaj... Radio, časniki... »Bodi,« so rekli in bilo je storjeno. Skoraj preironično sem se onega večera zasmel, kajti zdrav človek je bil operiran radi zdravja.

Zdaj pogosto samega sebe sprašujem. Ali je tudi v mrki jeseni Macha tak kot je bil takrat? Ali je še tako lepo hoditi skozi nasade Kinskega in opazovati zvečer razsvetljeno Prago? Ali družno prisluskovati šelestenju Vltave na Slovanskem otoku? In... kako bo zdaj Petrinu? Kako v zemlji Masaryka, Štefanika in — hajduka Nikolaja Šuhaja.

Aljažev stolp

Dvajset, trideset hudomušnih fantovskih oči se je s komentarjem paslo na njenem mokrem robčku...

Pavza! Po odmoru prvi in drugi ples volijo »dame«.

Vse ji je postalo jasno. Razkrila se je prezgodaj. Oh, izdana ljubezen...

Naglo je vstala in odhitela skozi vrata.

Trideset hudomušnih fantovskih oči ji je s komentarjem sledilo: Oba jo bosta utapljala v kleti...

Pa ni šla v klet. Zavila je nekam na desno in ko se je vrnila je imela za odtенок čistejši obraz. Na njem ni bilo več pudra...

Krogotok je včasih naiven in že marsikdo je pozabil na nebesa pri pipi.

Eni pri vodi, drugi pri vinu...

Miljenčevsky:

Ko sem pospravljaj polico

»Tisočkrat sem ti že ukazala pospraviti polico!« mi je dejala onega dne mati na vratih študentovske sobe. Čeprav me je vleklo ven, na sonce, se nisem hotel upirati.

Sicer pa je bil že čas, da naredim nekoliko reda med svojimi šolskimi stvarmi. Nato sem začel: popisan papir in stare zvezke sem zmečkal in kmalu se je nagrmadila gora nepotrebne šare. Končno je ostala samo še drobna kujižica. Odprla se mi je nekje na sredi, kjer je tičal list. Hotel sem ga zmečkat kot druge, ko se mi je oko nenadoma ustavilo na treh sorazmerno velikih pikah. Stopil sem k odprtemu oknu in bral: »In zaklel se bom pred Bogom, da te nisem ljubil, niti nisem za Teboj hrepenel. Lagalo me je srce, lagale so me lastne solze v očeh. Toda neke noči, ko boš žalostna, ko se boš kesala, takrat se spomni pesmi iz naše preteklosti!«

Napel sem možgane in mislil. Tudi z menoj je bilo tako.

Nato sem zagrabil grmado papirja in jo nesel v zaboj.

»Ali si pospravil?« me je vprašala mati.

»Sem,« sem prikimal in se šel učiti.

To je bilo takrat, ko sem pospravljaj polico.

Kultura

San:

Brezpomembnost umetnosti

Nedolgo tega sem imel v rokah knjigo, ki jo je spisal eden največjih mislecev sodobnosti Španec Jose Ortega y Gasset. V svoji zbirki esejev »El tema de nuestro tiempo« (Naloga današnjega časa), obravnava med drugimi aktualnimi vprašanji tudi tisto, ki se tiče umetnosti. Ta esej me je opozoril na nekaj, kar vsi občutimo, toda le malo razumemo.

Večkrat slišite, kako vam udeleženci kakega koncerta ali obiskovalci kake razstave potožijo, da jim je vse kar so slišali oziroma videli popolnoma nerazumljivo, da jih celo dolgočasi. Zakaj, kako je to mogoče?

Ker nove umetnosti ne razume vsakdo, pomeni to, da njeno stremenje ni splošno človeško. To sploh ni umetnost za ljudi, marveč za neko posebno skupino ljudi, ki zato morda niso bolj sposobni kot drugi, so pa vendar različni od ostalih.

Predvsem nam mora biti jasno: kaj razumejo ljudje pod estetskim užitek? Kaj se godi z vašo dušo, ko vam kaka umetnina, na primer gledališka igra, »ugaja«? Odgovor ni dvoumen. Neka drama ugaja, če se ji posreči, da v poslušalcih vzbudi zanimanje za človekovo usodo, ki jo predstavlja. Ljubezen in sovraštvo, bolečine in veselje nastopajočih vam razgibljejo srce; sami posežete vmes kot če bi šlo za slučaj iz pravega, resničnega življenja. In dramo imenujete »dobro«, če vam podaja le toliko slepila, iluzije, kolikor je potrebno, da postanejo namišljene osebe pravi ljudje. V liriki iščete ljubezni in trpljenja človeka, katerega srce bije v pesniku. V slikarstvu privlačujejo slike s svojimi postavami, moškimi in ženskami, ki bi vas zanimali in s katerimi bi se radi srečali v življenju. Pokrajinske slike se vam zdijo »ljubke«, če ljubeznivost in vzvišenost pred vas postavljene pokrajine vabi, da bi šli tja na izlet.

Iz tega bi lahko povzeli, da pomeni za veliko večino ljudi umetnost umetniški užitek, neko duševno razpoloženje, ki se le malo ali skoraj nič ne razlikuje od vsakdanjega življenja. Ljudje si želijo resničnosti in te v večini primerov današnje umetnosti ne opazimo.

Za človeka novejšega pokoljenja umetnost potem takem nima posebnega pomena. Brž ko je ta stavek napisan me kar sam presenetil, ker opažam, da se njihovo bistvo preljuje v brezštevilo različnih pomenov. Ne gre tu za vprašanje, ali se nekemu poljubnemu vrstniku zdi umetnost nevažna ali manj važna kot morda nekemu večrajšnjemu zemljanu, ampak gre tu za to, da vidi umetnik sam v svoji umetnosti posel brezpomembnosti. Toda tudi to ne prikazuje pravega položaja dovolj jasno, kajti stvari stojijo nekako takole: umetniku ni brez pomena njegovo delo, njegov trud, ampak privlači ga navadno stvar, ki je brez težkoče. Človek ne razume tega slučaja dovolj pravilno, če ne pregleda in ne primerja položaja umetnosti v zadnjih tridesetih letih, ali bolje v celem prejšnjem stoletju. Poezija in glasba sta bili tedaj stvora velikanske zmoglosti; na razvalinah verstva in brezupno relativizirane znanosti so ljudje od njiu pričakovali slučajne rešitve človeštva. Umetnost je nekaj pomenila z dveh ozirov. Prvič radi predmeta, ki ga je obdelovala in ki je bil sestavljen zgolj iz človeških vprašanj in drugič radi same sebe, kot neka posebna naloga, ki podeljuje človeški vrsti dovršenost in čistiljivost. Znamenita je bila poza, ki jo je zavzel pred maso velik pesnik, genijalen glasbenik; zamah preroka in verskega snovatelja, veličastna drža državnika, ki odgovarja za potek zgodovine:

»Predpostavljam, pravi J. Ortega y Gasset, da bi se moderni umetnik raztreščil, ko bi se videl, da je obložen s tako nevarno mislijo in zato dolžan, da v svojih delih uporablja tako bogato prostranost.

Njemu se začne umetnost tam, kjer postane zrak lahek, kjer stvari osebno skakljajo in prenehajo prisilnosti. Plesni korak veseljstva mu je nezmotljivi prerok zato, da živijo muze. Ako je res resnična beseda, da rešuje umetnost človeka, velja to le v primeru, ko ga rešuje pred resnostjo življenja in buči nepričakovano otročnost. Simbol umetnosti postaja zopet Panova čarobna piščal, ob katere zvokih skakljajo kozlički na gozdnem parobku.

Vsa nova umetnost postane razumljivejša in celo veličastna, če jo tolmači človek, kot poizkus primesti otročnost v naš sivi svet. Ostali stili so morda združeni z dramatskim gibanjem socialnega in političnega življenja, z globokim religioznim in filozofskim delovanjem. Novi stil pa hoče biti upostavljen po športu in igri. Ta stil je s športom istega izvora.

Če opazujete v zadnjih letih časopise, boste opazili, kako polnijo športni članki časopisne stolpce. Skoraj vsaka fregata razbije vso resnost v časniku. Članki duhovne vsebine grozijo, da bodo utonili v poplavi športnih napisov, med tem ko na površju plovejo čolni z regate. Kult telesnosti je tudi znak za nagnjenost k otročnosti, kajti telo je lepo in gibko le v mladosti. Kult duha pa zadobi svojo moč šele v starosti; duh pride navadno do polnega razvoja šele tedaj, ko stopi telo v stanje nazadovanja. Triumf športa pomeni boj mladine proti veljavi starosti. Prav isto se godi s kinom, ki na vse zadnje sloni na telesni umetnosti.

Ortega pravi nekje: »Še pri moji generaciji so uživali sunki dobe velik ugled. Mladenič se je trudil, da bi čim prej postal mož in je posnemal težko hojo starčka. Danes podaljšujejo deklice in dečki z vsemi sredstvi svojo otročnost in vsa mladina podčrtuje svojo mladost. Zdi se mi, da ni nobenega dvoma več, da stopa Evropa v stadij otročnosti. Potek ni presenetljiv. Zgodovina napreduje v velikih bioloških ritmih. Njene najpomembnejše spremembe ne morejo izvirati iz drugotnih in izoliranih vzrokov. Izdelani so po elementarnih faktorjih in po pravilih kozmosa. Čudno bi bilo, če bi največje in ob enem polarne napetosti, ki se kažejo v življenju — spol in starost — ne vplivale odločilno

na očit dobe. Res ni težko dokazati, da je zgodovina ritmično kolebala med tema tečajema, tako da so v gotovih znakih prevladovali moški znaki, drugič pa ženski, da je zdaj mladost, zdaj pa zrelost ali bolje starost dajala dobi svojo barvitost.«

Značaj, ki ga danes vsa Evropa v vsej svoji zunanosti zavzema, kaže na epoho moškosti in mladosti. Zene in starci morajo za nekaj časa prepustiti nadvlado otrokom; nič ni tedaj čudnega, če izgubi svet pod temi pogoji na pravilnosti.

Vse znake nove umetnosti moramo primerjati z vsem tem in spoznati bomo, da v svoji »lahkotnosti«, ki s svoje strani ne pomeni drugega, kot samo, da je umetnosti dorasla svoje mesto v hierarhiji človeškega udejstvovanja in zanimanja. Človek si to najlaže predstavlja, če pomisli na vrsto koncentričnih krogov; njihov radij kaže razdaljo od življenjskega centra. Vse podobe — življenjske in kulturne — krožijo po poti planetov okoli središča, ki jih bolj ali manj privlači. Umetnost torej, ki je prej — podobno kot znanost in politika — bila življenjskemu središču zelo blizu, je sedaj pomaknjena na periferijo. Ni izgubila nobenega svojega atributa, toda oddaljila se je, postala je drugotna in pičle specifične teže. Težnja po »čisti« umetnosti ni, kot človek navadno misli, zgolj ošabnost in puhlost, ampak nasprotno skromnost. Ko izvršuje umetnost slovesnost »človečanstva« izgubi vsako nadnaravno pomembnost in ne postane umetnost brez nadaljnjih zahtev.

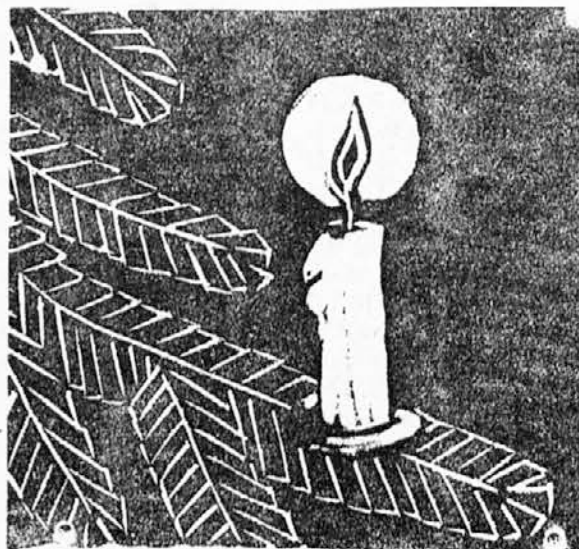
„Naša rast“

»Naša rast«, glasilo srednješolske mladine. List urejuje uredniški odbor v okrilju literarno-kulturnega krožka pri Podmladku Rdečega križa na III. drž. realni gimnaziji v Ljubljani. Cena za dijake 1.50 din, za ostale 2 din. Za list odgovarja prof. Slavko Raič. Tisk Narodne tiskarne — Predstavnik Fran Jeran.

Mislím, da smo z »Našo rastjo« končno dobili list, skoraj bi moral reči — revijo, ki je kolikor toliko zamašil vrzel, ki je zijala v našem mladinskem periodičnem tisku. Bil je že skrajni čas, da je dobila srednješolska mladina svoj reprezentativni literarni list, ki ga piše izključno sama.

Že prvi dve številki sta nas prijetno presenetili, še bolj pa nas je navdušila zadnja, tretja, številka. Prav dobro se pozna, da je uredniško sito precej gosto, kar tudi mora biti pri taki reprezentativni reviji.

Listu, ki ni nikaka konkurenca »Naše volje«, kot bi si mogoče kdo mislil, želimo čim več uspeha in ga toplo priporočamo vsemu dijaštvu.

Poročila z naših zavodov

Pa še o liceju in licejkah kaj!

Me, kar nas je še pravih, čistokrvnih licejk, smo zadnja četa vrlih Amazonk, ki jo pošilja v življenje stari, smrti zapisan licej... Še par let in našemu dragemu, danes še tako živahnemu liceju bodo rekli »pokojni«, ki je umrl »nasilne smrti«. Eh, pa kaj! Le kdo bi si grenil življenje z mislijo na smrt, to je pač usoda vsega kar živi in licej danes še živi in diha globlje kot kdaj koli poprej, kajti — izrabiti hoče poslednje trenutke, ki so mu še dodeljeni. Kdo bi mu zameril?

Tako rade bi vam vsaj malo razkazale življenje na liceju, vsaj malo!... Le kako? Veste kaj, najbolje bo, če stopite z nami. Vam je prav? Torej izvolite naprej! Samo: pst! — ura je točno osem. Naš Gros zvonil. Še par poznih. Tako, Gg. profesorji odhajajo v razrede — mislite, da se za njimi kaj kadil — teh se je za bati, to so tzv. »schulfuchsi«, oni tam, ki tako mirno kade svoje cigarete pred razredi, to so pa tisti »naši«. Tako, pouk se je pričel. Vse je mirno, le iz enega razreda se razlega divje udarjanje. Le kaj je to? Le brez skrbi — naš trgovski tečaj se uči strojepisja. In iz onega razreda tam na levo se razlega mogočno zlogovno čitanje: »Da-nes s-mo zo-pet...« To naj bo gimnazija? Ne, ne, to je pa drugi razred Mladike, to so naši gostje... »O, Gros, vi ste že s pošte?« nagovorim našega znanega slugo, ki nese cel kup pisem v roki. Kaj mislite za koga je vse to? Za gg. profesorje? Ja, kaj pa še, eno samo pismo je za g. direktorja, drugo je pa vse za nas! Me namreč tako zelo skrbimo za P. R. K.! Za vsako pismo moramo plačati 50 par za korist Rdečega križa. No, pa to se že da, saj je tako božansko dobiti na šolo pismo — ko ga nato med kakšno dolgočasno uro čitaš — na skrivaj pod klopjo...

Joj! Že zvonil... Še en hip počakajmo, da vidimo kako izgleda licej v pavzi. Najprej gg. profesorji... Kaj pa to, eni hite v prvo nadstropje in izginjajo za vratmi, nad katerimi je napis: konferenčna soba, drugi pa v pritličje. Sta mar dve stranki, ali pa so »dobri« skupaj in »ostali« skupaj? O, ne! Oni iz prvega nadstropja, to so naši pravi licejski, ti pa, ki so hiteli v pritličje so državni. Prava, ponosna licejka jih niti ne pozdravlja — to niso naši, pa basta! Samo še k Grosu pogledjmo, potem bo za dopoldne dovolj. Za veliko mizo stoji in cel roj deklet je okrog njega. To je srečen, kaj ne! »Gros, eno belo, eno makovo, eno sladko!« »Gros, eno šivanko prosim!« »En zvezek!« Takole približno se deremo vedno — vsevprek, a Gros razume vse, postreže vsem in se šali z vsemi. Je pač kot ustvarjen za licej! Tako — za sedaj dovolj. Zvonil! Pa še popoldne...

Ura je tri. Pouk je. Prisluhujemo! »Kontra punkt je...« slišimo iz enega razreda. Kaj pa naj to pomeni? Je to mar konzervatorij? O, ne, to je le popoldanski neobvezni pouk »Glasbene zgodovine«, katero tako rade obiskujemo. Pst, kaj pa to? »Kdy by smela, ma panenka...« deklamira v nekem razredu mlad, svež glas. Seveda, tudi češčino se učimo v posebnih tečajih in če vas zanima vam lahko povem, da si s Čehinjami tudi dopisujemo. Pobudo za to nam je dal P. R. K. One nam pišejo češko, a me jim odgovarjamo slovensko.

Odkod pa ti ubrani dekliški glasovi? A da, licejski zbor se vadi za nastop v radiu in pa za prvo decembersko proslavo. In harmonike slišimo. Ti poskočni zvoki nas kar privzdignejo. To ste res prave licejke, kaj če bi vas slišal g. direktor! O, ne boste! Harmonike ne igramo me na skrivaj — to so mali harmonikarji, katerim smo prsotovoljno ponudile prostor. Za vse je pro-

stora v tem našem ljubem liceju... Odhajamo. Mimogrede še čitamo napise na posameznih vratih: »Francoska knjižnica«, »nemška knjižnica«, »kemični kabinet«... itd. Licejke se zanimajo za vse. Še trenutek posluha. »Noi siamo in scuola,« se razlega iz nekega razreda. To je pa tečaj italijanščine — pa recite, če nismo res pridne?!

Zunaj smo. Temno je že. Kaj pa ta razsvetljena okna tu v pritličju? Ah, pozabile smo. Samo še za trenutek stopimo nazaj! Posluš! Godba in ritmično udarjanje ob tla in smeh in glas: »Pazite vendar, to niso koraki valčka!« Plešejo? Da, plešejo. To je pa plesna šola Atene.

Približno smo si ogledali življenje na liceju v navadnem delavniku. Upamo, da ste zadovoljni, pa še drugič kaj, danes je že precej pozno, licej je že utrujen in mežikaje gleda skozi meglo v razsvetljena okna policije.

Pa, pozdravljen za danes, ti naš stari, zvesti licej in poročilo bomo nadaljevali kdaj pozneje!

Hu, kako je zunaj mraz...

A-čih!!!

Poročilo drž. učit. šole

V zadnjem času sta se vršili na našem zavodu kar dve prireditvi v večjem obsegu.

Prva je bila proslava 1. decembra.

Ob udeležbi vseh gg. profesorjev in dijakov, je proslavo otvoril šolski orkester s »Triglavske koračnice«, nato pa je zaigral še »Rusko pesem« in Dvořakov »Valček«. Slavnostni govor je imel kandidat Bračić, ki je v jednatih besedah opisal trpljenje naših očetov, pred in med svetovno vojno. V zaključku nas je pozval naj z vsemi svojimi močmi čuvamo našo, s krvjo in človeškimi telesi zgrajeno Jugoslavijo. Nato je zapel moški zbor Jenkovo »Molitev«, za zaključek pa vsi »Bože pravde«.

Zelo je proslavo dvignila krasna dekoracija, za katero gre glavna zahvala našemu marljivemu dramatskemu odseku.

Druga prireditev je bila 5. XII. in sicer Miklavževanje. Prireditev je obiskal celoten profesorski zbor, pa tudi zunanji gostov je bilo dovolj. Na tej prireditvi se je prvič predstavil šolski jazz-orkester, ki je skrbel za živahno razpoloženje.

Sv. Miklavž je javil svoj prihod ob 4 uri, in te ure se je tudi držal. Prišel je v spremstvu »črnuhov«, ki so bili strah mladega sveta zbranega v šolski telovadnici. No, zgodilo se ni nikomur nič hudega, le velesih lic so nosili z odra Miklavževe darove.

Ob 6. uri je obiskal Miklavž še enkrat zbrane dijake in gg. profesorje. Zlasti zadnje je kaj

Ali ste že naročili pri
Narodno-obrambni
tiskovni zadrugi v
Ljubljani knjigo:
„Naši bolgarski
bratje“?

Zimska noč

trdo prijel in jim dal smernice za nadaljnje, dijaku bolj koristno postopanje.

Na koncu so se dijaki in dijakinje ob zvokih jazza zavrteli, vendar se nam je zdelo, da je bilo tega mnogo premalo.

Vkljub temu smo bili zadovoljni vsi, zlasti pa odborniki JS, ki so vodili to prireditev, saj je imela zanje, kakor za zavod ta prireditev važen moralen in deloma tudi gmoten uspeh.

Državna klasična gimnazija

»Žar« letos res pridno deluje. V mesecu novembru je imel kar trikrat zaporedoma dobro obiskane sestanke. Toliko poslušalcev še nikoli ni bilo na njegovih sestankih kot letos. Pa saj so tudi predavanja izredno zanimiva! Prvi sestanek, ki je bil 11. novembra. Najprej je tovariš Arko ml., prebral svoj spis »Dnevnik«. Ta spis ni bil kaj posebnega, vendar lahko ugotovim, da se je mladi pisatelj od lanskega leta v slogu že precej popravil. Sledil je tov. Melik s predavanjem: Ideja večnega miru. Predavanje je bilo odlično sestavljeno, vendar menim, da taka predavanja niso več aktualna. Tisti mehki filozofski pacifizem pravega fanta ni vreden. Pač pa je bilo aktualno predavanje tov. Komarja: Filozofske osnove kapitalizma. Tu je avtor popolnoma točno pokazal, da sta kapitalizem in liberalizem eno in isto ter da borba proti svobodomiselstvu in liberalizmu pomeni obenem tudi borbo proti kapitalizmu. Sestanek dne 19. novembra je prav tako lepo uspel. Tov. Smole je imel dobro predavanje: Filozofske osnove fašizma. Zagrešil pa je nekaj zgodovinskih in logičnih napak, ki so se pozneje v debati popravile. Tov. Savinšek se je predstavil s svojimi: Pesmi (bilo jih je kar 15). Pesmi so bile precej slabe, tov. Borštinar ga je v debati upravičeno raztrgal. Še dne 26. novembra smo imeli sestanek, ki je imel rekordno število udeležencev (115). S prevodi francoskih pesmi nas je presenetil tov. Komar. Pokazal je, da je pravi mojster. Tovariš Arko ml. se je postavil s spisom: Med uro. To je — lahko trdim — do sedaj njegov najboljši spis. Tov. Horvat je pričel s serijo predavanj o socialnih gibanjih. V prvem predavanju nam je na kratko pokazal pravi smisel francoske revolucije in liberalizma (igračka kapitala) ter pokazal nacionalne tipe delavskega gibanja. Sledila bodo še ostala predavanja.

Poleg teh sestankov je »Žar« še priredil dobro obiskan »Miklavžev večer«, na katerem je bilo obdarovano veliko število revnih in potrebnih dijakov. Veseli smo lahko, da naše društveno življenje letos tako veselo plamti in upamo, da ta veseli plamen ne bo ugasnil!

Mihael Petelin.

Tihomir:

Predmestna zgodbica

Vsa predmestja niso tako strahotna, kot jih opisujejo. Ni povzročilo toliko na pol podrtih barak in raztrganih otrok, ki se pred njimi valjajo v prahu. Niso to kraji samih beračev in zločincev. V nekaterih predmestjih se prav prijetno živi, posebno v našem. Imamo široke ulice, ki jih poleti večkrat na dan poškopé. Potem lepe hišice, sami prijetni domovi starih ljudi. Teh je tu največ, prišli so pač poiskati miru. In tudi otrok je dosti, saj vsi ljudje le ne morejo stanovati v sredini mesta. Sploh je predmestje kraj upokojencev in otrok. Ti se še najbolj razumejo med seboj.

V začetku lepe jeseni smo imeli precej razburjenja. Starci so dneve prečepeli doma ob zvočnikih in časnikih. Otroci so vjeli nekaj besedi. Tako so imeli eni in drugi dosti pomenkov. Vsak po svoje.

»Pojdi nekam! Nič ne bodo upali narediti, samo velike gobce imajo!« je modroval otroško vrtinarček.

»Kako pa govoriš?!« ga je posvaril mimo-idoči.

»Sicer ima paglavec prav,« si je mislil, ko je bil mimo.

Razburjenje je postalo vse hujše. Otroci so si naredili čake in šli na vojsko. Blizu zadnjih hiš, ob starem kozoleu so se vse dneve preigrali.

»To bo še vse drugače, kot mi delamo. Vem, in je ata pravil, ki je bil malo manj kot general v vojski.«

»Moj brat bo pa sedaj general,« se je veselil drugi.

»Nič ne bo, saj nosi še kratke hlače in hodi še v gimnazijo.«

»Če je vojska se hitreje vse naučijo in naenkrat postanejo generali; ni treba da so prej purši, kot je bil tvoj brat.«

Visoko nad škrjančki se je premetaval aeroplan. Hlačarji so veselo opazovali čudne loke in prekučije, ki jih je delal.

»Čez nekaj dni bo šele hec. Takrat bodo bombe dol metali. Ali pa bodo kakšnega z gradu ustrelili. Kot kamen bo priletel na tla.« Pograbil je kamenček in ga vrgel v zrak. Enemu izmed dečkov se je ob povratku ustavil na glavi. Kislo je pogledal in zjokal bi se rad.

»Veseli bodi, da ni aeroplan,« ga je potolažil vsegavednež.

Tako so ga izvolili za svojega poveljnika. Onega drugega, ki je tako hrabro prenesel kamen, pa za njegovega slugo.

Ko so šli stari upokojenci mimo na dnevni sprehod, so zmigovali z glavami. Vse preživijo so se spominjali strahot vojne štirinajst let pred rojstvom teh smrkavcev, ki se sedaj navdušujejo za novo. Najraje bi jih s svojimi debelimi palicami razgnali, pa kaj, saj so še otroci.

Naslednji dan je prinesel poveljnik svojim vojakom še nikomur izdano novico, da bodo morali vsi ljubljanci na Kosovo polje.

»Kje pa je to?«

»Saj je vsako polje pokošeno!«

»Ali ga homo tam šele pokosili?«

»Kako pa bomo šli tja, peš ali z aeroplani?«

Za vsa ta vprašanja in modrovanja je poveljnik pooblastil svojega slugo odgovarjati. Sam

Volkovi in gosli

Vera, da volkovi ne morejo prenašati glasu gosli, je že prastara, in mnogo je pripovedk, ki pravijo, kako so se godei, ki so se vračali v pozni noči skozi temne gozdove domov, rešili pred volkovi s tem, da so vsi pot godli. V Lucidornu pa so nedavno napravili tozadeven poskus in zverinjaku. Zadaž za kajbicami, kjer imajo zaprte volkove, so postavili godca, ki je igral na gosli. Komaj so volkovi zaslišali prve zvoke, so postali nemirni ter so od strahu kar skakali. Dlaka se jim je naježila in jeziki so jim kar otekali od same besnosti in strahu. Potem pa so postavili godca spredaj, da so ga živali tudi videle. Že sam pogled na godca je vplival na živali tako silno, da so se začele od strahu stiskati v kote kletke. Ta poskus je pokazal, da imajo »stare vere« dostikrat prav resno podlago.

med socialne probleme s čustvenimi predsodki, potem je zmeda neizbežna.

Vendar naju tako modrovanje ne bo motilo, da ne bi vzela enkrat tudi neko čustvo pod secirni nož. Zadelala bova na silo, ki je v družbi zelo močna, eno osnovnih gibal človeštva sploh. Ne smeva namreč zagrešiti pogostne napake in tajiti vsega, kar nama ni popolnoma všeč. Čustva na svetu so, treba je z njimi računati. In povej po pravici, ali tebe nikdar ne zagrabi — hrepenenje?

Hrepenenje po neznanu blaženosti, po sreči, je neizbrisno zapisano v človeški duši. Nikogar ni, ki ne bi hotel biti srečen. Omenjeno dejstvo je ogromnega pomena tudi za družbo. Tudi socialistični pokreti so se vdali navalu čustev in vsa »znanstvenost« jim njihovih sanj o rajju na zemlji ni izbila iz glave. Kaj bova midva kot resna in strogo nepristranska človeka rekla na vse to?

Hrepenenje po sreči obstoja v najrazličnejših oblikah. Otrok si želi sladkorčkov, ti počitnic, poslanski kandidat želi biti izvoljen, meni bi bilo ljubo, če bi vse naše »naprednjake« vrag vzel itd. A pustimo šalo! Ne samo v malenkostih,

je možko odkorakal za vogal na drugem koncu kozoleca. Ko se je vrnil z nekoliko mokrimi nogavicami in čevlji, so se prerekali ali bodo odšli na tisto pokošeno polje, ali ne. Eden je zatrjeval, da ne bo šel, tudi če ga pride sam Hitler na kolenih prosit. Na domačem vrtu bo stražil jabolka, ki prav letos tako lepo kažejo.

Tako in enako so se vlekli dnevi. Vojaki so zvedeli še marsikaj od svojega prebrisanega poveljnika. Tudi, da imajo že po vsem svetu nabrušene sablje, ker je slišal v radiju, da je položaj po starem.

Starci so še vedno majali glave, med svojimi »vnuki in pravnuki«. Sem in tja se je komu prav na dnu srca vnela drobna iskrica. Pa bi bilo mogoče le dobro malo vojskice. Mogoče... Niti sami se niso zavedali zakaj. Tudi premišljevatni ni bilo dobro preveč.

Naenkrat je počilo.

Vojna je šla mimo.

Med vojaki je nastalo splošno razočaranje.

»Ali nisem rekel, da imajo samo velike gobce,« se je hudoval poveljnik.

Da pokaže zvesti sluga, da tudi nekaj ve, se je brž oglašil:

»Pokorno javljam, gobce imajo samo svinje in še nekatere živali.«

»Saj drugega pa niso,« se ni dal kar tako uganiti poveljnik.

Pa je med njimi tudi razočaranje kmalu poleglo. So že taki, da se hitro navdušijo, kmalu pa spet pozabijo. Sedaj so se ogreli za letala, jih mečejo po zraku. Seveda ti frejjo globoko pod škrjančki.

Starci so se nekam čudno spačili, ko so zvedeli, da ni več nevarnosti. Vsi vprek so, kaj pa, hvalili Boga in vse druge, da ni nič. A tista iskra v srcih je že presneto zgorela.

»Tako tja v en dan živimo. Brez vsakih sprememb. Malo živahnosti bi bilo dobro, nekaj spremembe. In, mh, koliko denarca so si nekateri pridobili v svetovni vojni. Ta-le naš trgovec, na primer. Kaj pa je bil prej? Manj kot nič. Zlodja, kaj ne samo ta, koliko še drugih. In da ne bi imeli mi enkrat malo sreče?«

Takole vsak zase. Nobeden ni vedel za skrite misli drugega.

Prav počasi so se tudi te želje in upanja porazgubila, če ni nič, oni tudi ne morejo narediti.

Zopet složno hodijo na sprehode. Za pomek se vedno kaj deli, če ne drugega stari spomini.

Sedaj nihče več ne misli na vojno, ne stari, ne mladi, ne mali ne veliki.

Da, tako je v predmestju...

Miklov:

Ljubljanska pisma

Dragi Dušan!

To in ono mi danes leži na jeziku. Rad bi s Teboj pokramljal o »naprednih« in »katoliških« dijakih na III. drž. realni gimnaziji v Ljubljani (glej poročilo v zadnji »Naši volji«), spregovoril o Ušeničnikovem »Obrisu socialnega vprašanja«, rekel kako krepko o volitvah in naših mačkovcih — a božič pač ni primeren čas za take razgovore.

Predvsem Ti po pošteni krščanski navadi želim vesele praznike. Vem, da se boš v mirni domačnosti pri jaslicah zatopil v tihoto svetega večera, ker ne spadaš med tiste gosposke in »moderne« ljudi, ki zabijejo božič v športu ali kar je še slabše po barih in zabaviščih. Toda, tovariš, midva razpravljava o sociologiji in analizirava razna družabna vprašanja, pri tem poslu pa je racionalizem nujno potreben in čustvena očala popolnoma odveč. Še suhi razum se neštetokrat moti, ako pa boš silil kot toliko drugih

hrepenenje se javlja tudi v mnogo močnejših in resnejših oblikah, n. pr. sestradan delavec hoče najprej in predvsem živeti. Častihlepje, lakomnost, znanost, kultura, umetnost — ali niso to samo razne melodije istega čustva? In kaj drugega je ljubezen, kaj želja po lepoti? Ni čudno, da vsi veliki in majhni umetniki toliko pišejo o hrepenenju, ni čudno, da ga je Cankar opisoval v spisih, ki obsegajo dvajset debelih zvezkov, in mu še davno ni izžrpal vsebine. Pesem hrepenenja poje v Prešernovem sonetnem vencu, v »Lepi Vidi«, v Kettejevih poezijah in v neznatnih dijaških verzih, ki sem jih pobral v nekem študentskem listu:

»Hrepenenje čutil sem brezmejno,
po nečem neznanem, daljnem.
Srečo sem iskal pri Tebi.«

In prav o božičnih praznikih, ko včasih zajame človeka neka sladka milina, da se počuti skoro popolnoma zadovoljnega, mu vendar globoko v srcu še zveni želja: »Če bi bilo tako in tako.«

Vse to je res in upoštevanja vredno. Toda opozoriti Te moram na neko posebnost: hrepenenje

Licejka

Nekoliko je bil presenečen, ko je zagledal mlado, ljubko licejko, ki je držeč pod roko polno aktovko knjig, vstopila v trgovino. Mislil pa si je, da je prišla kupit kako malenkost za svojo mater.

V resnici pa deklica z zlatimi kodri ni imela drugega v mislih, kot da bi si krajšala čas s svojim priljubljenim sportom. V tem primeru ne pomeni sport nič drugega, kakor pognati ljudi na skrajni konec potrpežljivosti.

— Seveda, gospodična, je prijazno odgovoril na vprašanje. Seveda imamo rokavice. Katere pa želite? Iz švedskega usnja? Ali pa iz bleščečega kozličjega?

— Iz bleščečega kozličjega usnja? — je ponovila in pokazala vso belino svojih velikih oči... Oh! Nikoli ne bi nosila rokavic, ki so jih izrezali iz kože tistih nesrečnih živalic.

Optimistično se je nasmehnil.

— Gospodična, to je le način govorjenja. Ti kozlički nišo navadno nič drugega, kot stari kozli.

— Zakaj pa imenujete potem z ljubkim imenom »kozličje usnje« rokavice, ki so narejene iz kož starih kozlov? To pač ni pošteno.

— Sicer pa, gospodična, če se bojite, da bi bil kozel premlad ali pa kozliček prestar, vam prav rad pokažem različne druge vrste. To sezono nosijo precej irhovino.

— Ne ugaja mi posebno tisto, kar večina oblači.

Njegov nasmeh je bil nekoliko prisiljen, toda vseeno je bil še nasmeh. Ni se dal motiti v svojem potrpljenju in nadaljeval:

— Tedaj želite morda iz »švedskega«?

— Iz »švedskega«? Kaj prav za prav to pomeni?

— Zopet je to le način izražanja, da označimo neko določeno vrsto rokavic, prepričan sem, da vam bodo ugajale.

— Mar je to ime živali?

— Res vam ne vem povedati. Rajši vam jih bom pokazal.

— Da... Hotela sem vedeti, če niso rokavice iz Švedskega, prav tako švedske kakor vžigalice.

— Gospodična, res se vam ni treba truditi, da bi razumeli postanek trgovskih izrazov. Saj pravijo tudi »dvigniti ček«, kar pa še ne pomeni, da ga boste pograbili, dvignili na ramo ter ga nesli po ulici.

Odprl je papirnat zavojček in ponudil mladem dekletu par rokavic.

— Ne, — je dejala, pretemnosive so.

Tedaj je stopil na prodajno mizo, pograbil škatljo in je pokazal zopet sive rokavice. Te so bile presvetle. Nato se je povzpел na lestev, potegnil še tretji zavojček in privlekel na dan kostanjevo-rjave rokavice. Te so bile preveč kričeče. Sklonil se je za prodajno mizo in odprl četrto škatljo in ponudil rokavice, ki so bile iste barve kot sveže maslo. Preveč hitro bi se umazale. Toda ker se je usmili potu, ki je curljal s trgovčevega čela, se je licejka z drobnim, sladkim glasom odločila, da jih bo kljub temu kupila.

Hvaležen nasmešek je zaigral na moževem obrazu.

— Petindevetdeset dinarjev stane par, — je pripomnil.

— No dobro, — je odvrnila, — eno bom vzela.

— En par, takoj.

— Ne, dejala sem eno rokavico; tisto za desnico.

Hvaležen nasmešek je izginil z zariplega trgovčevega obraza.

— Ah, gospodična, to je pa popolnoma nemogoče, — je rekel s takšnim glasom, kakor da bi hotel preklicati vse prejšnje. Nikoli nihče ne zahteva samo ene rokavice. Parov pa ne moremo razdvojiti.

— Nikoli vas nihče ne vpraša za eno samo rokavico? — je ponovila z glasom najčistejše nedolžnosti. To je silno smešno! Jaz pa potrebujem le desno rokavico.

— Sicer, gospodična, kaj pa mislite, da naj storimo z levo rokavico?

— Oprostite gospod, toda ko kupujem rokavice, me prav malo zanima, kaj boste počeli s tistimi, ki jih ne bom kupila. V sedanjem slučaju gre za mojega strica, ki je enorok in bi bil v veliki zadregi, če bi se znašel pred parom rokavic!

Trgovec je ves obupan znova začel.

— Gospodična, temu pa ne morem pomagati. Popolnoma nemogoče je razdvojiti par rokavic.

— Res vas ne razumem, posebno še, ko sem pripravljena plačati ceno celega para za eno samo rokavico.

— Ah! Vse je v redu, gospodična... sedaj vidim! To popolnoma spremeni zadevo... Z veseljem! Želeli ste desno rokavico, kaj ne? Tukaj je...

Toda licejka je vzela aktovko s knjigami v roko in je z veličastnim izrazom končala:

— Oprostite, gospod, toda dejali ste mi, da nočete razdvojiti para, celo dvakrat ste mi to ponovili, sedaj pa mi hočete dati desno rokavico. Logike, izgleda, ne poznate preveč dobro in prisiljena sem obrniti se drugam. Vseeno pa boste priznali, da je malo preveč, če vidi človek izobeženo nad vašo trgovino: »Velika izbira rokavic,« ko pa vendar niste možni prodati ene same! Na svidenje gospod!

Licejka je z ljubkim gibom glave pozdravila, se nasmehnila in odšla. Dve minuti pozneje je blagajničarka tiščala trgovcu, ki je bil zleknjen po tleh, pod nos steklenico kisa!

Z
I
M
A

je izrazito individualen element človeške narave. V družbi se vsa čustva križajo in si nasprotujejo. Že zato je praktično nemogoče, da bi bilo vsem zadoščeno. Često tudi segajo tako daleč, da jih ni mogoče utešiti — če se hrepenenje sploh utešiti da. Raj na zemlji, ki ga v svojo reklamo obljublja vsi novi pokreti, pa bi nastopil samo tedaj, če bi bili vsi ljudje srečni, če ne bi bilo nobenega nezadovoljneža več. Te možnosti ni, kdor verjame, da se bo tako idealno stanje kdaj uresničilo, je sanjač in fantast. Individualna sreča je morda tudi na svetu možna (osebno vanjo ne verujem; a mogoče je to mnenje skeptika), kolektivna sreča je pravljica in nesmisel.

Marxizem, ki je sestavljen iz raznih bajk, kakršne so n. pr. bajke o vrednosti, o akumulaciji, o brezrazredni družbi, o prazgodovinskem komunizmu itd. je pobral mit o sreči v spisih utopistov in ga skrbno varoval kot nekakšno religijo proletariata. Sedaj, ko sta znanost in zgodovinski razvoj šla že davno preko Marksa, je skrajni čas, da zavrže socializem njegove bajke. Socializem mora biti družabni sistem, ne religija, mora biti zgrajen na realni podlagi, ne na

sanjarijah. Nedoslednost marksizma in historičnega materializma sploh se prav dobro kaže v onih Heinejevih verzih, kjer trdi pesnik, da je treba zgraditi paradiz na zemlji, sveti raj pa prepustimo angelom in vrabcem. Kajti raj v onostranstvu je vsaj možen, raj na zemlji pa je protirečne. Religija je hipoteza, marksistični brezrazredni paradiz je laž.

Vera v zemeljski raj ima često za vzrok lenobo. Kralj Matjaž je kralj lenuhov in nista ga zaman pobijala Levstik in Cankar. Socializmu je delo sveto, privilegij. Nočemo zemeljskega raja, delati hočemo! Zato proč z bajkami. Zahtevamo samo pravico, pošteno plačilo za pošteno delo! Vsakemu to, kar mu gre! Diktatura proletariata ima svoj smisel samo tedaj, če organizirana socialistična skupina vzame vladno v svoje roke in s politično oblastjo uredi — ne paradiz, ampak narodno in socialistično državo, pravičnejšo kakor so današnje kapitalistične ednice. V pravično urejeni družbi bo brez dvoma več zadovoljstva kakor sedaj.

S to preprosto rešitvijo, da zavržemo bajke in čustva pri urejanju družabnih vprašanj smo razvozlali tudi gordijski vozle odnosov med socia-

lizmom in religijo, vozle, ki ga marxizem ni znal razvozlati. Staro socialistično pravilo: »Vera je zasebna stvar«, je namreč popolnoma točno, samo izvajati ga je treba. Dokler je bil socializem nujno zvezan s quasi-znanstvenim materializmom, je bil boj med njim in religijo nujen. Če nesmiselno zvezo med družabnim in svetovnim nazorom razbijemo, mirno lahko odkažemo veri mesto, ki ji gre. Religija skuša utešiti človeško hrepenenje po znanem Avgustinovem stavku: »Nemirno je naše srce, dokler ne počiva v Tebi, Gospod!« Kot taka je intimna, notranja last poedinca, za urejanje družabnih vprašanj pa nima »ne sredstev, ne poslanstva« (Quadr. an.). Upanje na večno življenje daje mnogim novih moči in v času obupa je veliko vredna tudi tiha resignacija:

»da srečen je le ta, kdor z Bogomilo
up sreče onkraj groba v prsih hrani.«

Za družbo in sociologijo imajo seveda take individualne težnje zelo majhen pomen.

Zdravo!

Tone.

Danilo Dobravec:

Pozna jesen

Mrzli vetri bežijo preko polja, kjer je nedavno valovalo celo morje zlatorumenega klasja. Prazne so njive in zapuščene se pripravljajo na zimsko spanje. Niti pastirskih ognjev ne opaziš več na obzorju, kjer kipe v sivo nebo obronki naših gozdov. Lačne vrane posedajo in brskajo po kupih gnoja, razmetanih križem po njivah. Tla so mehka, vsa prepojena z vlago, ki se kaže na površju v motnih, rjavih mlakužah. Vsenaokrog vlada globoka, sveta in blagoslovljena tišina, kakršno si je določila narava ob vsakoletnem umiranju. Niti krik ne zmoti te gluhe tišine. Kam ste zbežale čudovite melodije poljskih škranjancev, kam se poskrili nevidni zbori murnov — goslačev? Zdi se, kakor da že tudi kmet za vedno zapuščata svojo, plodno zemljo, nad katero se je zdaj sklonilo nizko jesensko nebo.

Vsak hip bo pričelo padati in bo padalo od jutra do mraka brez prestanka v dolge zimske noči, kajti v zraku je sumljivo zadišalo po snegu.

Čeprav se človeku dozdeva, da je stvarstvo popolnoma izumrlo, le ni tako.

Življenje je zbežalo v vasi v kmetiške in bajtarske domove. Tu bo teklo dalje po svoji začrtani poti z isto divjo, neskaljeno silo, kakor življenje na deželi pač zna od davnih časov sem v današnji dan.

Polni so hrami, kleti in kašče; zapaženi so kozolci, tiho snivajo gospodarska poslopja, živina rahlo sope — počiva. Samo prasei so od časa do časa nemirni, kakor bi slutili bližnjo smrt. Z ogromnimi rili rijejo jezno po stelji, iz ozkih oči pa jim švigata le srd in sovraštvo do vsega, kar se jim približa. Gre jim le za to, kedar se bo vnovič napolnilo korito.

Fantje so se pozaprli v šrambe za orodje. Kajpa, dela nikdar ne zmanjka. Lenariš, dan, dva, pa že ne veš, kje bi znova zagrabil za delo, da bi ti zopet brzelo izpod rok po stari navadi. Od vseh strani, iz vseh kotov te pa kliče polomljeno poljsko orodje: »Zgrabi me in popravi!«

Starci so posedli svoja mesta v zapečkih. Tam žulijo vivčke in pokašljujejo. Ob dopoldnevih, ko so vnuki v šoli, ti nadležni možički ne morejo ostati v sobi. Prištorkljajo v kuhinje, sedejo na pručice ter se zazro v večni zubelj krušne peči. Zavzeti smejo — seveda — le toliko

Škerl Pavel:

Pismo njej...

Megl... Mraz...

Marija, se li spominjaš tistega jesenskega dne, ko sva se našla, ko je kljub megli in mrazu toplo vzplapolalo v najinih srcih? Se li spominjaš, ko sva se vsa srečna vračala domov? Se li spominjaš trope onih, najbednejših, ki naju je obkolila in s premrlimi rokami prosila: »Vsaj dinar, prosimo gospod!« Morda se boš spomnila, da se mi je takrat pomračil obraz, da je izginilo veselje iz srca? Ti si me začudeno pogledala, češ, kaj mi je. Nisi vedela, da sem takrat jaz zatrpel, da sem se takrat zasmilil samemu sebi in da sem si dejal: »O, zakaj nimam toliko, da bi lahko potolažil te nesrečneže, da bi lahko lajšal bedo teh tisočerih?« Ne veš, da je traktar padla prva senca na najino mlado ljubezen, ko sem te pogledal in si prezirljivo skomignila z rameni. Vendar sem te še ljubil, misleč: »To je danes, ko je omamljena od sreče...«

Bilo pa je drugič zopet...

Sneg je padal, lahko so se iskriale snežinke v soju cestnih svetilk. Prižeta drug k drugemu sva se vračala iz kina. In tedaj, tedaj nama je zadonel žalosten glas na uho: »Pomagajte mi, deco

prostora, da niso gospodinjam v napotje. Samotno je v sobi, kadar ni otrok. Neskončno počasi polzi ura za uro v večnost. To dedje pre-dobro vedo, zato pa hočejo imeti v svoji bližini nekoga, ki bi mu neprestano razlagali stare, že stokrat povedane zgodbe iz davne preteklosti.

Kje so že časi, ko so ti starci še sami gospodarili! Tretji rod že poganja, gospodarstvo z bliskovito naglico napreduje. Sinovi imajo vsepolno novotarij, s katerimi si pomagajo pri poljskih delih. Nova orala, brane, mlatilnice. Delo ni več počasno, zastajajoče, ampak se suče v vse hitrejšem tempu, neumljivem starim očancem. Od pomladi preko poletja in tja v zgodnjo je-

Ko ste slišali besedo hlapec iz mojih ust, ste ugledali v svojih užaljenih mislih črno sukno, rožni venec, procesije in bratovščine. Slišali ste ukaz, ki ga nisem dal. Bodi prisposodba dognana: Kadar je hlapec dokončal svoj posel, pojdi v krčmo, ali pojdi kamorkoli, gospodar te ne vidi; edino glej, da mu v pijanosti žita ne po-

Tanja, Tanja...

Tisto proketo jesensko vreme: z umazano-sivega neba prši. Gola drevesa se drže, ko tepen paglavec. Aljoši je bilo tisti večer vse pusto. To, da mu je rekla Tanja, da sta samo prijatelja, ga je čedalje bolj grelo. Zadrnil si je krepkeje ruto okoli vratu in stopal z dolgimi koraki. Veke so se mu stisnile, usta raztegnila in njegove, navidez, ko proseno zrno majhne oči so zrle naprej. Kam in kaj gleda, ni vedel. On je gledal in videl njo, »filmsko dete«. Videl jo je, kako se smehlja. Njegove prosene oči so zrle naprej. Nato je zavil na desno, po temnem dvorišču, po kamnih, ki jih je poznal vsakega posebej. Nato je zavil še na levo, odrinil vrata, ki so se zaprla na vzmeti sama. Potem je stopal po lesenih stopnicah. Prosene oči so merile še vedno naprej; gledale so njo, »filmsko dete«. Sedaj je potegnil za vzvod, prišla mu je odpreti mati. Ko ga je zagledala v kuhinji, pri svetlobi, je vzkliknila: »Aljoša, kakšen pa si?«

Aljoša se je streznil, »filmsko dete« je izginilo.

Miljenčevsky

sen so živeli izven tega sukajočega se, delovnega kroga, pripuščeni samim sebi. Zdaj, v pozni jeseni se je pa družina zonet zbrala okrog domačega ognjišča. Starčkom je to sila vseč. Laže jim je pri duši, ker slutijo, da le niso zapuščeni od vsega sveta. Lepo na toplem bodo prebili zimo, morda poslednjo v svojem življenju.

Blagor ljudem, ki imajo svoj dom, polne šrambe in dovoljno mero kuriva. Ni jim treba skrbeti, kje bodo spali in kaj bodo jedli. Edina njihova skrb je, kako bodo poplačali davke za poslednje četrletje. Da bi si pa zato grenili življenje pač ni vredno.

Od časa do časa se pokaže na tem ali onem pragu močna postava. Zvedavo zre preko dvorišča na krove sosednjih hiš ali pa na stara debela sadnega drevja, kjer visoko med vejami neumorno klopočejo klopotci svojo otožno jesensko pesem: »Blagor jim, ki imajo svoj dom!«

valjaš in hleva ne zapališ... nikomur, ki je moj kruh ne gledam na usta, če se je pokrižal, preden je ugriznil; ne vprašam ga za gerhe, ne goim ga v cerkev. Ali eno je potrebno in je ukaz: da pokaže name, kadar ga vprašajo, kdo mu je gospodar.

Ivan Cankar.

Mojmir: Temno... Pesem je prav dobra, zlasti tretja in četrta kitica. Seveda bo treba tu pa tam še malo izpiliti, a kaže že velik korak naprej! Na vrsto prideš v eni prihodnjih števil! Pošlji še kaj.

Zička: »Marijina šolska naloga«. Motiv je res iz dijaškega življenja, a je obdelan na način šolskih nalog! Manjka mu prepričevalnosti in topline. Če bi se malo bolj potrudila, bi z veseljem objavil, tako pa... Če boš poslala še kaj, se podpiši, samo psevdonom ne zadostuje!

Balkanski: Prispevek sem razumel, vsaj zdi se mi, nisem pa razumel naslova. Morda mi boš očital konservativnosti, a treh pik kot naslov res ne razumem! Mogoče mi boš mogel tudi to razložiti. Na vrsto prideš v eni prihodnjih števil.

Pre-ec-j: »Bom, ker moram.« Za sedaj se je iz razumljivih razlogov ne upam objaviti. Kakor hitro bo mogoče, prideš takoj na vrsto! Za drugič te prosim, da pišeš le na eno stran lista in da se tudi podpišeš!

Boter Napaka: »Prvič.« Veseli me, da se še najdejo ljudje, ki jim humor ni povsem tuji. Sem pa tam bo že treba »zaklati«, a ne tako zelo, kot si mi napovedal v pismu. Nekoliko čudno se sliši: »...ko bo začutil na grlu mrzel dotik revolverja...« Na grlo navadno nastavijo nož! Pošlji mi tudi svoj naslov! Radi pomanjkanja prostora boš moral malo potrpeti!

Frenk: »Smrt«. Motiv sicer ni prav najbolje obdelan in tako je moral dati prostora boljšim prispevkom. Mogoče prihodnjič! Pošlji še kaj, ker se mi zdi, da bo!

Dragotinova: Prostora manjka, v listu namreč!

V zadnji številki jo je tiskarski škrat prav pošteno zagodel. Iz »PJS« na III. drž. realni gimnaziji je naredil »JNS«. (Jugoslovenski nogometni savez). Pa se vendar ni hotel ponorčevati iz »dribljanja« nekaterih? Jaz bi dodal: Pazite, žoga je okrogla. Autogoli niso izključeni!

Žgodovina nogometne igre

Mnogi sportniki so mnenja, da je nastala nogometna igra šele v 19. stoletju in to na Angleškem. Pri tem pa se zelo motijo, čeprav je sicer res, da nogometna igra, takšna kot jo poznamo danes, obstoja komaj dobrega pol stoletja.

Igre z žogo, ne ve se sicer točno, če so žogo znali že takrat brcati z nogo, so baje obstojale že več tisoč let pred Kristusovim rojstvom, in to v Egiptu. Kakor trdijo, so tam igrali celo že polo, to je nekak nogomet s konji (op.: gotovo ste ga že videli v kinu), toda dvomim, da po današnjih pravilih. Tudi Perzijci in Bizantinci so se baje že znali igrati z žogo, toda tu učeni zgodovinarji ne povedo, s katerim delom telesa so jo suvali. Niti kulturna Grčija ni zaostajala v tem pogledu, kajti tudi tam so čislali igro z žogo, ki so jo imenovali »episkyros«, vendar med grškim narodom in tako prodrli, kot drugi sporti, ki so zlasti imeli namen jačati telo. Znano je, da so Rimljani marsikaj prevzeli in se naučili od kulturnejših Grkov. Zato tudi ni čudno, da je bilo tudi pri njih priljubljeno igranje s tem okroglim predmetom, ki se je imenovalo »haspartum«. Igra je bila celo že zelo podobna današnjemu nogometu. Obstojali sta namreč že dve moštvi, ki sta se trudili, da spravita žogo preko dveh ravnih črt (primerjaj sedanjo autolinijo), kar gotovo

pomeni velik razvoj v zgodovini nogometa. Kar so prevzeli Rimljani od Grkov, so Germani od Rimljanov in tako zasledimo začetke nogometa tudi pri njih. Da je bila ta igra pri njih silno priljubljena, nam dokazuje zlasti to, da ni ena tekma trajala kakor danes samo 90 minut, ampak večasih celo več tednov ter se je poleg tega večasih baje celo krvavo končala. (In sedaj nam zamerijo, če na nogometni tekmi samo kričimo.)

Toliko nam je znanega o nogometu iz starega veka. Ni sicer ravno mnogo, toda dokazuje nam, da so že takrat ljudje silno uživali pri igranju z žogo.

Velik napredek pa opazimo v tem pogledu v srednjem veku. Zlasti je bila znana v XII. veku v Franciji igra, nazvana »chvales«, ki se je igrala baje podobno kot ona v Rimu, samo, da so smeli žogo le udarjati, in to z roko ali nogo, ne pa nositi. Pa tudi v Franciji so bili gledalci preveč navdušeni, kajti redno so se po končani tekmi med seboj stekli, vsled česar sta to igro prepovedala kralj Philip V. l. 1319. in kralj Karel V. l. 1369. Najbolj podobna današnji nogometni igri pa je bila ona v Florenci, imenovana »Ginoco del Calcio« iz XVI. stoletja. Igrišče je bilo 100 m dolgo in 50 m široko, torej toliko kakor danes, bila so postavljena tudi vrata, le s to razliko, da niso imela zgornje prečke. Razlika je bila edino v tem, da se je žogo lahko udarjalo z nogo ali z roko in da je vsako moštvo štelo 27 igralcev. Ta igra je bila tako popularna, da so jo igrali celo papeži.

Iz Francije se je nogomet razširil tudi v konservativno Anglijo, kjer si je hitro utrl pot v srea mladine, pa tudi starejših ljudi. Najzanimivejše igre so priredili vedno za Božič in Veliko noč. Igrali pa takrat niso nogometa samo na travnikih

Očitno je tedaj: hlapčuj, pa boš napojen in nasičen in postelja ti bo poslana!

Ivan Cankar.

izven mesta, ali celo na posebno za to pripravljeneh igračih kot danes, temveč so igrali kar na trgu in po ulicah. Ze par dni pred napovedano tekmo so izpraznili trge in ulice, kjer naj bi se tekma vršila, poleg tega so si tudi vnaprej rezervirali vsa okna, od koder je bilo mogoče igro videti. Igra se je začela na glavnem trgu, zmagala pa je ona stranka, ki je prva spravila žogo skozi mestna vrata. V Angliji je bil nogomet v srednjem veku že tako popularen, da so se vršile celo tekme med ženami in deklety. Vendar se je tedanjim viteškim kraljem ta igra zelo zamerila, ker so smatrali, da odtujaže mladino od viteških iger. Zato so prepovedali igranje te »idiotske« igre, kakor so jo nazvali, pod najstrožjo kaznijo. Vendar igre z žogo niso mogli spraviti s sveta niti z grožnjo, kajti pozneje so jo zopet celo kralji propagirali in Karel III. je celo sam priredil tekmo med svojimi slugi in princu Altemarte. Kmalu potem so že nastali klubi, ki so redno med seboj prirejali tekme, pri katerih pa je igralo za vsako moštvo po 6 igralcev in so trajale do tri dni.

Približno današnjo obliko so dobila tekmovanja šele l. 1863., ko je bil v Freemason Tavernu sklican kongres nogometašev, kjer so bila sestavljena pravila, ki so bila pozneje seveda še često temeljito spremenjena, ki pa so vendar tvorila podlago današnjemu igranju nogometa.

Vr-Zo.

TENIS

Veliko senzacijo je vzbudila v vseh teniških krogih zmaga Danske nad Francijo. Francija je nastopila v svoji Davis cup postavi, vendar je morala kloniti pred skoraj dosedaj neznanimi igralci Danske s 3 : 2.

TABLE-TENIS

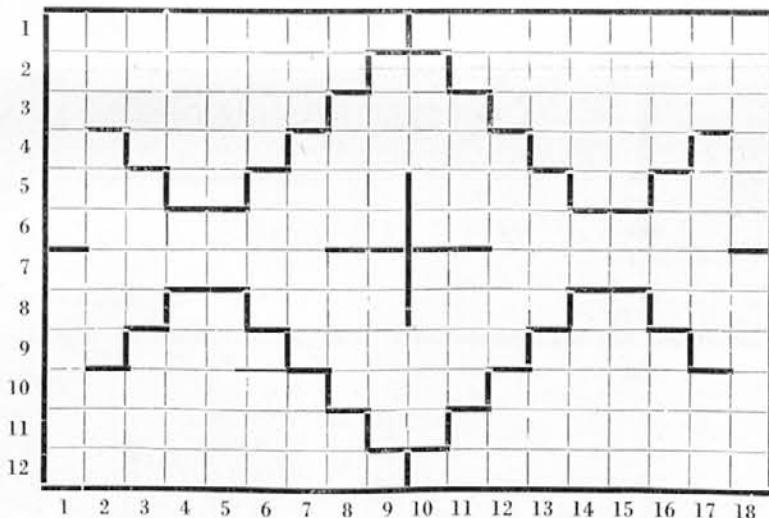
Svetovni prvak Čeh Vana je trenutno na turneji po USA. Nastopil je med drugim tudi v Indianopolisu, Elkhartu, Royaloak-u, Dayton-u ter v St. Luisu. Najvažnejše je bilo njegovo srečanje z ameriškim prvakom Mc Clure-om, ki je bil pravi strah za vse igralce svetovnega prvenstva radi svojih servisov. Zmagal je nad njim v štirih setih 21:17, 19:21, 22:20 ter 21:16.

HOCKEY

Med tem, ko pri nas šele sestavljamo program za zimsko sezono, se v inozemstvu že odigravajo važne tekme. Dosedaj so bila najvažnejša tale srečanja: Anglija—Francija 3:0, LTC Praha—SC Curih 1:1, 3:1, LTC Praha—Sparta 3:0, Earls Court Rangers—Harringay Racers 6:1, Harringay Greynhous—Streetham 5:1.

Nagradna križanka

Vodoravno: 1. oseba iz romana Dostojevskega — nauk o zemlji, 2. vrsta spomenikov — dva enaka soglasnika — priprava za dviganje, 3. razbojnik — kovina — planina v Srbiji, 4. vrsta pesnitev — dekliško ime — bolezen — vpitje — kemijski znak za svinec, 5. osebni zaimek — dva samoglasnika — mesto v Vojvodini — prav tak — IS — premika se, 6. medicinska veda — prebivalec Južne Amerike, 7. mesto v Španiji — nepogosta sorodnica, 8. poseduje — BK — tišina — reka v Istri — KN — zdravilo, 9. tipična besedica za Primorce — proizvajalec zobne paste — španski nacionalistični general — knjiga (angleško) — skrajšana oblika osebnega zaimeka (dvojina), 10. vsedlina — korejski fižol — človek z bujno domišljijo, 11. leposlovec — predlog — ugotavljanje velikosti, 12. turška pokrajina — pokrajina v Aziji.

Navpično: 1. polotok v Aziji — žensko ime, 2. finsko mesto — država v Srednji Ameriki — vrednostni papir, 3. poljski sadež — čedna — čukova nevesta, 4. sodobniki Hunov — kazalni zaimek — francosko pokrivalo, 5. moško ime — avtomobilska znamka — žensko oblačilo, 6. ru-

ska žensko ime — posedujem — nezdrav, 7. športna priprava (z-s) — sestavnih delov zraka — igralne karte, 8. dva samoglasnika — uniforma — imajo žitarice — kratica, 9. predlog — tir — ponesrečeni ameriški zrakoplov — samoglasnik, 10. soglasnik — potepuh — pridobivanje niti — predlog, 11. dva enaka samoglasnika — žensko ime — vrsta plugov — njemu, 12. OLC — rusko žensko ime — železo (francosko), 13. lastnik muzeja v Ptujju — pijača (v cirilici) — starogermanski pesniki, 14. drobci lesa — njega — domače živali, 15. beležka — ruska reka — beležnica, 16. členica — kakor 6 pod 3 navpično — nemški filozof, 17. takoj (dialekt) — nedoločni števniki — sije (srbh), 18. semit — oster.

Uprava razpisuje za pravilno rešitev božične križanke pet denarnih nagrad. I. nagrada din 50, ostale štiri pa po 25 din. Rešitve je treba poslati najkasneje do 3. I. 1939. na Uredništvo »Naše volje«, Ljubljana, Masarkyova 14/II. V spodnjem levem kotu pismenskega ovitka naj bo napisana šifra: Križanka! Zrebanje bo 7. I. 1939. v uredništvu ali pa v dvorani palače Grafike.

Vesele praznike in srečno novo leto žele:

Celjska posojilnica d. d. v Celju

je najstarejši narodni denarni zavod v Celju / Vse hranilne vloge, vložene pri Celjski posojilnici d. d. v Celju so varno naložene, se ugodno obrestujejo in se izplačujejo točno v gotovini / Denar, naložen v domač denarni zavod, donša koristi vsemu domačemu narodnemu gospodarstvu

Nalagajte svoje prihranke v **Celjski posojilnici d. d. v Celju**

Centrala: CELJE, NARODNI DOM Podružnici: MARIBOR, ŠOŠTANJ

Knjigarna

Franciška
ulica 6

Učiteljske
tiskarne

KAVARNA

Vesel

MIKLOŠIČEVA CESTA 19
L J U B L J A N A

„Ekonom“

OSREDNJA GOSPODARSKA ZADRUGA

*Velika zaloga
raznourstna moka, žita in drugih
mleuskih pridelkov*

Holodvorska 7, Ljubljana

KAVARNA

„Prešeren“

(POLAJNAR KAREL)
MARIJIN TRG — LJUBLJANA

Naš vsakdanji kruh

naj bo dober, zdrav in okusen. Gospodinje, ki kupujejo moko pri trvdki

A. VOLK, Ljubljana

so deležne vseh onih dobrot, ki jih pri svojem gospodinjstvu od moke pričakujejo. Kupujte moko le pri

trvdki A. VOLK, Ljubljana, Resljeva c. 24

TURK RAJKO

ŠPEDICIJA IN PREVOZNIŠTVO

MASARYKOVA 9, LJUBLJANA

Usem cenjenim odjemalcem

želi

prav veselo in srečno novo leto

Delniška družba pivovarne UNION, Ljubljana

Tiskarna Slatnar

D. Z. O. Z.

TELEFON: KAMNIK ŠTEV. 7 • RAČUN PRI
POŠTNI HRANILNICI V LJUBLJANI ŠT. 10.560

KAMNIK

Izdelava vseh vrst tiskovin

Čitateljem in prijateljem „Naše volje“ želi

**Vesele praznike
in srečno novo leto**

Uprava in Uredništvo

